EKE 1994

HÍRLEVÉL

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK EGYESÜLÉSÉNEK NEGYEDÉVES HÍRLEVELE

1-2

XX. ÉVFOLYAM

EKE HÍRLEVÉL XX. 2023/1-2

Az Egyházi Könyvtárak
Egyesülésének negyedéves
hírlevele

A kiadvány változatlan formában és tartalommal szabadon terjeszthető, felhasználható, nyomtatható, sokszorosítható és korlátozás nélkül közzétehető.

Lezárva: 2023. június 24.

Felelős kiadó: az Egyházi Könyvtárak Egyesülése elnöke

Kiadó: Egyházi Könyvtárak Egyesülése

Felelős szerkesztő: Bálint Ágnes,
Varga-Kohári Mária

Szerkesztők: Ásványi Ilona, Balogh Ferenc,
Kovács Áron, Szalai Katalin, Tamási Balázs,
Török Beáta

A címlapon a budapesti Ráday Ház megújult épülete (fotó: Füle Tamás)

A hátlapon a Kecskeméti Református Egyházközség temploma (fotó: Papp Attila)

Tipográfia, tördelés: Mikáczó Kamilla

Fotók: Balogh Ferenc, Pázmándi Ágnes,
Nagy Balázs és a szerzők

Az Egyesülés székhelye:
1092 Budapest, Ráday u. 28.

A szerkesztőség címe:
4026 Debrecen, Kálvin tér 16.
E-mail: balint.agnes@silver.drk.hu
Telefon: +36-30-797-2642

ISSN 2416-0229 (online kiadás)

Tartalomjegyzék

4| DR. TAMÁSI BALÁZS: Az OR-ZSE Könyvtárából 1944-ben elrabolt héber könyvritkaságok visszaszolgáltatása Heidelbergből

7 | KÁDÁRNÉ ZSOLDOS EDIT: Gyűjteményalapítás Hódmezővásárhelyen

10 | MÉSZÁROS KORNÉLIA: A teológiai könyvtárak jövője

17 | KOVÁCSNÉ PÁZMÁNDI ÁGNES: Igényes tájékozódás és tájékoztatás

22 | BÁCSKAI-HORVÁTH HAJNALKA: Az egyházi könyvtárak mint tudományos műhelyek eredményeinek reprezentációja

26 | TŐZSÉRNÉ ÓCSAI ESZTER: Látogatás az Országos Széchényi Könyvtárban

29 | GRÓCZ ZITA: A gyógyítás története Időszaki kiállítás az Érseki Könyvtárban

38 | DR. KERTÉSZ BOTOND: Az ifjú Petőfi titkai

40 | ÁSVÁNYI ILONA: Kiállítások a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában 2023-ban

44 | PAP ILDIKÓ: Bél Mátyás Notitiájának kritikai kiadása

46 | VARGA-KOHÁRI MÁRIA: Egyszer volt konferencia margójára…

48 | Gyászhír – Boda Miklósné dr. Szepes Zsuzsanna†

49 | Egyházi Gyűjtemények Konferenciája – a könyvtári szekció programja

50 | Minőségi adminisztráció – a minőség csak adminisztráció?

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése a magyarországi és határon túli magyar egyházi-felekezeti könyvtárak ökumenikus szellemiségűlelkiségű szakmai-érdekképviseleti szervezete. 1994-ben alakult, 1995 őszén jegyezte be hivatalosan a Fővárosi Bíróság. Az Egyesülés legfőbb szerve a közgyűlés. Az ügyeket az elnök, titkár, kamarás, felügyelő bizottság és a tíztagú elnökség intézi. A közgyűlés évente ülésezik, a többnapos összejövetel programjában a közgyűlésen túl tudományos konferencia, szakmai délelőtt, valamint ökumenikus lelki program is szerepel. Az összejöveteleket minden évben más-más felekezet és könyvtár rendezi. Az Egyesülés tagjai az egyházi könyvtárak (intézmények). Az egyesületnek jelenleg 62 tagkönyvtára van, 30 könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Az egyesülethez a könyvtárak mellett pártoló tagként magánszemélyek is csatlakozhatnak. Tiszteletbeli tagjaik közé választják azokat a magánszemélyeket, akik az egyházi könyvtárak érdekében vagy tudományos munkásságukban kiemelkedő tevékenységet folytatnak. Az Egyesülés szakmai napokkal, továbbképzésekkel, kiadványokkal igyekszik előmozdítani az egyházi gyűjtemények szakmai munkáját. A külső és belső kommunikáció az évente négyszer megjelenő EKE Hírlevél, az EKEhonlap, az EKE-levelezőlista, illetve az EKE Facebook és az UNITAS (Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja) segítségével történik. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete 2002 óta tagja a BETH-nek (Bibliothèques Européennes de Théologie) az európai teológiai könyvtárak egyesületének.

Kedves Kollegák!

Huszadik évfolyamába lépett Hírlevelünk. Maradandónak bizonyultak az évek során a tartalmi célkitűzések, vagyis Egyesülésünk közös és a tagkönyvtárak egyedi szakmai életének bemutatására irányuló törekvések. Nem változott, hogy egy helyen szerettük volna számba venni és a tagkönyvtárakban dolgozó kollegáink közösségével megosztani mindazt, amit eredményként, kézzel fogható módon egy-egy kiadvány, kiállítás, könyvtárinformatikai fejlesztés vagy új szolgáltatás révén tudunk felmutatni. Mindvégig fontosnak tartottuk, hogy megosszuk egymással az Egyesülésünkön kívül szerzett ismereteinket, bármilyen továbbképzési formában valósultak is meg (tanfolyam, konferencia, szakmai nap stb.), és ebbe nem csak a szűken értelmezett könyvtártudományi témákat, hanem olyan bölcsészettudományi, kommunikációs területeket is integráltunk, amelyekben a könyvtárainkban folyó kutatómunka révén magunk is érdekeltek vagyunk. Örömmel láttuk, hogy Egyesülésünkön kívül is érdeklődéssel követték híreinket a közgyűjteményi kollegák.

Továbbra is várjuk kollegáink önkéntes jelentkezését, rövidebb-hosszabb írásait, fényképes beszámolóit a Hírlevélbe! Amikor úgy gondolnánk, hogy egy-egy ötletünk, rendezvényünk vagy megvalósításunk csak helyi érdeklődésre tartott vagy tarthat számot, vagy nem éppen hetedhét országra szóló újdonság, merjünk arra gondolni, hogy az bátorítás és inspiráció lehet más számára, esetleg az ország távoli szegletében dolgozó kollegánknak. És engedjük meg magunknak, hogy mások is velünk örülhessenek minden megtett (kis) lépésünknek. Kapcsolódjunk össze a Hírlevél lapjain is, annál is inkább, hogy mert az online megjelenéssel még terjedelmi korlátokkal sem kell számolnunk.

Köszönetet mondunk a Hírlevél korábbi szerkesztőinek is, Török Beáta (Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Könyvtára) után Tegzes Béla (Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára) is átadta a stafétát. Hírlevelünk külleme csak ezért változott meg. Új tördelőnk, Mikáczó Kamilla (a Tiszántúli Református Egyházkerület grafikusa) saját laptervét felhasználva alkotta meg az új évfolyam első összevont számát. Reméljük, ez is elnyeri tagságunk tetszését.

Meglepő lehet, hogy nem követtük nagyon szigorúan az időrend eddig gyakorolt szerkesztési elvét, és elsőként egy viszonylag friss eseményről számolunk be. Úgy éreztük, hogy a második világháborúban elhurcolt héber könyvek önkéntes visszaszolgáltatása olyan mértékadó és örvendetes esemény, amelyet megillet a nyitó írásnak kijáró, kiemelt figyelem. A hódmezővásárhelyi egyházi gyűjtemény újraépítéséről és újjáélesztéséről szóló erőfeszítések az igazságszolgáltatás történelmi léptékét tekintve nem maradnak el mögötte. A múltat helyreállító jelen szemrevételezése után az európai teológiai könyvtárak jövőképére, jövőkeresésére irányítjuk figyelmünket, és csak ezután mutatjuk be vázlatosan Egyesülésünk szakmai találkozóinak tartalmát. Az első félévben két szakmai napot is sikerült szerveznünk, és a szomszédolás programunk is újraindulhatott. Az OSZK-ban tett látogatás a nemzeti könyvtár új állandó kiállításának megtekintésével zárult, a róla szóló beszámolót követően tagkönyvtáraink időszaki kiállításairól közlünk ismertetéseket. A két, szintén kiállítással kísérve bemutatott könyvnek egyháztörténeti, sőt művelődéstörténeti és tudománytörténeti jelentősége is van.

Az idén éves konferenciánkat a muzeológusok és a levéltárosok szakmai egyesületével közösen szervezzük, ősszel pedig már szeptemberben szakmai napra hívjuk tagságunkat.

A közeli kecskeméti találkozás reményében,

BÁLINT ÁGNES

Az OR-ZSE Könyvtárából 1944-ben elrabolt héber könyvritkaságok visszaszolgáltatása Heidelbergből

2023. április 26-án az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem Könyvtárából származó és a II. világháború során nácik által elrabolt könyvek ünnepélyes visszaadására került sor a Hochschule für Jüdische Studien Heidelberg (HFJS) jóvoltából és szervezésében.

Az OR-ZSE képviseletében Balázs Gábor általános rektorhelyettes, Tamási Balázs könyvtárigazgató és Biró Tamás egyetemi docens vettek részt a különleges heidelbergi eseményen. Azon túl, hogy a visszaadott könyvek értékes muzeális dokumentumok, külön jelentősége van e kulturális javak restitúciójának, ugyanis ritkán kerül sor arra, hogy a második világháború során jogtalanul eltulajdonított javak mai birtokosai saját elhatározásukból vegyék fel a kapcsolatot az egykori tulajdonosokkal, hogy azokat önkéntesen visszaszolgáltassák – ahogy ezt az OR-ZSE Heidelbergbe kiutazott képviselői is kihangsúlyozták. A könyvek visszaadásának ceremóniáján Werner Arnold, a HFJS rektora mondott köszöntőt, majd Philipp Zschommler a HFJS Könyvtárának munkatársa ismertette a heidelbergi intézmény nemzetiszocializmus idején elrabolt könyveket feltáró projektjét, ezután Tamási Balázs, az OR-ZSE könyvtárigazgatója tartott előadást a Rabbiképző Könyvtárának múltjáról, jelenlegi eredményeiről és jövőbeli terveiről.[1] A Hochschule für Jüdische Studien Könyvtárában végzett átfogó provenienciakutatás eredményeképpen – főként a különböző tulajdonbélyegzők alapján – derült ki 17 kötetről, hogy azok az OR-ZSE Könyvtárából származnak, ráadásul a Magyarország 1944-es német megszállása idején Eichmann által elkobzott rabbiképzős könyvekkel kerültek Prágába, onnan pedig kalandos úton tovább Heidelbergbe. A 17 kötet közül négy darab 16. században nyomtatott héber könyvritkaság, amelynek egyikében Lelio Della Torre padovai rabbi tulajdonbélyegzője található. A *Mekhor Hajim* (magyarul: *Az Élet forrása*) című Tóra-kommentár 1559-es mantovai kiadásának címlapján szerepel az egyértelműen Rabbiképző Könyvtárához köthető Della Torre-pecsét. E ritka kötet és a többi könyv adatai, valamint releváns digitális felvételek elérhetők a főként nemzetiszocializmus alatt elkobzott és elmúlt években beazonosított könyvek németországi adatbázisában (Looted Cultural Assets), amelyet 2016-ban hoztak létre az alapítók.[2] E sorok írója nem sejtette az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének 2018. április 11-ei szakmai napján a Ráday-Gyűjteményben tartott – *A Lelio Della Torre-gyűjtemény sorsa Budapesten* című – előadása idején,[3] hogy 2023-ban a Della Torre-gyűjtemény 1944-ben elkobzott egyik kötetének visszaszármaztatásban lesz része. *Habent sua fata libelli…*, ahogy az a 2018-as szakmai nap címe is hirdette, és az amint azt az élet pár év múlva bebizonyította.

[1] Lásd az erről tudósító internetes hírt: https://or-zse.hu/a-soa-alatt-elrabolt-konyvek-visszaszolgaltatasa-az-or-zse-konyvtaranak/ (legutolsó megtekintés: 2023. 05. 30.)
[2] Lásd https://db.lootedculturalassets.de/index.php/Detail/entities/11116?lang=en_US (legutolsó megtekintés: 2023. 05. 30.)
[3] A programot lásd: https://eke.hu/szakmai-napok/2018.04.11.%3A%20Habent%20sua%20fata%20libelli%20II. (legutolsó megtekintés: 2023. 05. 30.)

Az Országos Rabbiképző Intézet (az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem elődje) 1944-ben világviszonylatban is rendkívül értékes könyvtárral rendelkezett, amelyet a történelmi megpróbáltatások ellenére ma is méltán neveznek Európa egyik legjelentősebb zsidó egyházi könyvgyűjteményének. Könyvtárunk presztízsét főként az ún. Della Torre-gyűjtemény bekerülése alapozta meg. Az 1877-es alapítás évében bízták meg Kaufmann Dávidot (1852–1899), a rabbiszeminárium egyik alapító professzorát és első könyvtárnokát, hogy az elhunyt Lelio Della Torre rabbinak, a Padovai Rabbiképző talmudi professzorának a könyvtárát megvásárolja. A pesti Rabbiképző e nagyértékű hagyaték révén jutott a ma is legbecsesebbnek tartott ritkaságaihoz – több száz kötet 13. és 19. század között keletkezett héber kézirathoz, további több száz 16. századi héber antikvához és több, mint egy tucat héber ősnyomtatványhoz – hogy csak a legfontosabbakat említsük.

A Rabbiképző Könyvtárának gyarapodása tovább folytatódott az első világháborúig más hagyatékok és nagyértékű könyvvásárlások révén, míg a második világháborúig vezető recesszívebb időszak után be nem következett a gyűjtemény brutális kifosztása az 1944. március 19-ei német megszállás idején. A vészterhes napokban Adolf Eichmann, akinek nyilván információi voltak az eddigre már több, mint 40 ezres gyűjtemény jelentőségéről, személyesen látogatott a Rabbiképzőbe, amelynek kulcsait és könyvtári katalógusait magához vette,[4] ezt követően adott parancsot a könyvtár sok ezer kötetének az összegyűjtésére és elkobzására. Eközben a Rabbiképző pincéje a Kistarcsáról Auschwitzba történő deportálásoknak lett az első gyűjtőfogháza. A feltehetően a náci birodalom Frankfurt am Main-i Zsidókutató Intézetébe elhelyezni kívánt és Budapestről elindított könyvtranszport a háború végén – kalandos kitérők után – a Prágai Zsidó Múzeumba került. Innen közel száz példány könyv jutott vissza a könyvtárba a világháborút követően Scheiber Sándornak, a Rabbiképző néhai igazgatójának közbenjárására.[5]

A könyvek átvétele és utolsó heidelbergi kiállítása (a képen balról jobbra: Biró Tamás, Philipp Zschommler, Tamási Balázs, Werner Arnold, Balázs Gábor; forrás: Hochschule für Jüdische Studien Heidelberg)

[4] Scheiber Sándor: A Magyar Izraeliták Országos Könyvtára. In Pintér Márta (összeáll.): Régikönyvek és kéziratok. Tanulmánygyűjtemény. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, 1974., 149–152., 149.
[5] Scheiber Sándor: Zsidó könyvek sorsa Magyarországon a német megszállás idején. In Magyar Könyvszemle 86. (1970), 3., 233–235., 233.

Szefer Mekhor Hayim, Mantova, 1559. OR-ZSE Könyvtára. Kép forrása: Looted Cultural Assets; https://db.looted-culturalassets.de/index.php/Detail/objects/273300 (legutolsó megtekintés: 2023. 05. 31.)

Főleg az időközben megromlott csehszlovák–magyar külpolitikai kapcsolat miatt a további elkobzott könyvek visszaszerzésére csak az 1980-as évek végén kerülhetett sor. Az 1988 és 1991 közti évek szervező munkájának köszönhetően sikerült a Prágai Zsidó Múzeumból visszaszerezni a '44-ben Eichmann által elkobzott és máig tisztázatlan példányszámú rabbiképzős könyvállomány egy szignifikáns részét. Ennek előkészítéseképpen Schweitzer József, intézményünk korabeli igazgatója, a későbbi országos főrabbi 1988 tavaszán a prágai Daniel Mayert, a budapesti Rabbiképző egykori hallgatóját bízta meg a visszaszolgáltatás helyi megszervezésével. Eközben 1989. augusztus 20-án a magyar kormány bocsánatot kért az 1968-as prágai események miatt (amelynek során a Varsói Szerződés tagállamaként Magyarország 1968. augusztus 20-ától részt vett Csehszlovákia katonai megszállásában) és egy csapásra elgördültek az akadályok a visszaszolgáltatás elől.[6]

A Prágai Zsidó Múzeum Templova utca 5. számú pincéjéből összesen 75 láda könyv, egész pontosan 2643 kötet Budapestre szállítását szervezte meg Remete László, a Rabbiképző könyvtárigazgatója és Volenszky Paula kolléganő, miután Prágába utaztak. A közel 3000 kötet könyv végleges visszaérkezése a könyvtárba – Remete László – beszámolója szerint 1991-ig tartott.[7] A visszaszállított könyvek listája jól dokumentálható, de az Eichmann-féle hadizsákmány teljes könyvlistája máig ismeretlen. A hiányzó és általunk egyelőre pontosan nem meghatározható könyvtári kintlévőségünkből származik a heidelbergi intézmény könyvtárába került és 2023 áprilisában visszaszolgáltatott 17 kötet is. A Heidelbergbe kerülésnek is megvan a maga története. Philipp Zschommler a Hochschule für Jüdische Studien Heidelberg Könyvtárának kollégája a gyűjteményre kiterjedő proveniencia-kutatás során Emil Davidovič rabbi könyv-hagyatékában fedezte fel az OR-ZSE Könyvtárának példányait. Davidovič Kárpátalján született, rabbinikus tanulmányait követően Máramarosszigeten telepedett le feleségével. Innen 1944-ben Auschwitzba deportálták családjával együtt, ahol két gyermekét elvesztette, de feleségével túlélték a haláltábort. 1949-ben Prágába került, ahol 1960-ig a rabbinátus vezetőhelyetteseként és rabbiként tevékenykedett, amikor is a csehszlovák állam politikai okokból megfosztotta állásától. A prágai főrabbitól, korábbi mentorától ugyanekkor megörökölött könyvtárral sikerült az NSZK-ba költözni és Vesztfália-tartomány főrabbijaként tevékenykedni 1986-os haláláig. Emil Davidovič rabbi könyvtárát, közel 6000 kötetet az 1979-ben alapított heidelbergi intézmény 1988-ban vásárolta meg az özvegytől.[8] A heidelbergi intézmény nagylelkűsége, szakmailag példamutató és maximálisan etikus magatartása lehetővé tette számunkra, hogy megérjük a könyveink visszatérésének felemelő és egyben felkavaró érzését. Hiszen a Soá borzalmas eseményei mindmáig sokmillió szálon keresztül hatnak ránk. E tragikus szövedék apró részlete volt a Rabbiképző Könyvtárának 1944-es kifosztása, a magyarországi zsidó könyvek „holokausztja". Ahogy azt a legutóbbi heidelbergi restitúció is bizonyítja, az elhurcolt könyvek visszatéréséből újabb remény fakadt a magyarországi zsidóság kulturális-szellemi hagyatékának megújulására.

DR. TAMÁSI BALÁZS
Országos Rabbiképző –
Zsidó Egyetem Könyvtára

[6] Volenszky Paula: Nyolcvanas évek a Rabbiképzőben, lásd https://www.milev.hu/kutatasblog/category/volenszky-paula (2022.12.15.; legutolsó megtekintés: 2023. 05. 30.)
[7] Remete László: Egy visszahozott hadizsákmány. In Magyar Könyvszemle. 109. (1993) 4., 419–429.
[8] Philipp Zschommler 2023. április 26-ai heidelbergi előadása alapján és a ceremónia során bemutatott tabló alapján (lásd Restitution nach Budapest).

Gyűjteményalapítás Hódmezővásárhelyen

2023 kerek évforduló Hódmezővásárhelyen, a református köznevelés 300. évfordulóját ünnepelhetjük. Számunkra ez a fontos centenárium ugyanakkor egy mérföldkő is. Ez a három évszázad jelentős iskola-, hely- és kultúrtörténeti korszak, mely az egész régióra hatással volt.

Az évszázadok lenyomata a könyvtáraink polcain, a szertárakban, a tablókon, a korszak hátrahagyott tárgyi és kulturális emlékezetében is benne van, és akarva-akaratlanul egyféle összegzést kívánt. Ennek eredménye, hogy 2022 januárjában több éves tervezgetést követően, a Hódmezővásárhely-Ótemplomi Egyházközség megalapította a *Hódmezővásárhelyi Református Egyházi Gyűjteményt.*

Célja és hivatása a Hódmezővásárhely-Ótemplomi Református Egyházközség intézményeinek szolgálata, Hódmezővásárhely református és kulturális hagyományának és szellemiségének ápolása, feltárása és elérhetővé tétele, beleértve a napjainkban hangsúlyos élethosszig tartó tanulás és művelődés elősegítését.

Jelentős örökséget kaptunk, amit őrizni, gondozni, használni és lehetőség szerint fejleszteni kell, hogy hasznára válhasson az elkövetkező koroknak is. A célok megvalósulásához megújulásra és egységesítésre volt szükség, ennek alapjai adottak voltak, és a több gyűjteményt magába foglaló intézmény létrehozása a tervek megvalósulásának formája lehetett.

Hat helyszín ad teret a gyűjtemény részeinek, melyekben a műemlék épületben fellelhető gimnázium tanári könyvtára, diákkönyvtára, raktárkönyvtára, muzeális fizika szertára, természetrajzi gyűjteménye, pantheonja, tabló repertoárja, a Szőnyi iskola könyvtára, a kollégium hagyatékai állománya, az ótemplom anyakönyvei, parókiális könyvtára is helyet kap. Ezeket nem csak gondoznunk kell, hiszen az elmúlt évtizedek stagnáló időszaka után mindenhol gyarapodás és megújulás zajlik. A polcokon ma már több, mint 115.000 dokumentum található, illetve 45,23 fm levéltári anyag (858 kötet, 277 doboz, 8 csomó) a számos további gyűjteményi elem mellett.

Az egyes gyűjteményrészekben a törekvés minden esetben arra irányult, hogy az egyes gyűjteményrész állaga javuljon, minősége optimalizálódjon, látogatható és kutatható legyen. Az ünnepi tanévünkre a könyvtári állományok rendeződtek, a fizikaszertár megújult, a levéltár a hivatali engedélyre vár

Tangens buszola, azaz tangens tájoló (1863)

a minisztériumtól, az állomány 80%-os feldolgozottságnál tart. Egyelőre egy-egy festményt is tudunk restauráltatni, ez hosszú és költséges folyamat, de elindult. A Covidos időszakot követő nehéz gazdasági év ellenére sem kellett semmilyen munkát félbehagyni, sőt jelentős eredmény, hogy 2022-ben visszakerült Hódmezővásárhelyre Debrecenből a Szeremlei Sámuel által készíttetett levéltári bútorzat, ami kis rekonstrukció után használatra kész állapotban van. Az összeállítás után lett szembetűnő, hogy a vármegyék és településnevek jelölése alapján nem teljes a bútor, de így is impozáns és szép darabok.

Ezek a szekrények nem csupán tárgyi hagyatékok, hanem helytörténeti szempontból is jelentős értéket képviselnek. Szeremlei Sámuel 42 évig szolgálta Hódmezővásárhelyt, eközben olyan kortörténeti és várostörténeti műveket hagyott maga után, amelyek máig is kézzelfogható értéket képviselnek.

Szeremlei Sámuel 1837. szeptember 4-én született Gelejen. Gimnáziumi tanulmányait Miskolcon, a teológiát Debrecenben végezte. 1871-től református lelkész Hódmezővásárhelyen. A város 1899-ben bízta meg Hódmezővásárhely történetének megírásával. A munka 5 kötetben jelent meg 1900 és 1913 között. Kisebb munkái jelentek meg számtalan témakörben, pl. a népiskolai kérdésről (1867), Szőnyi Benjámin és a vásárhelyiek kapcsolatáról (1890), a helyi református templomok építésének történetéről (1914) és a hódmezővásárhelyi református egyház történetéről (1927). A Magyar Tudományos Akadémia Szeremleit 1908-ban levelező tagjává választotta. Hódmezővásárhelyen hunyt el 1924. november 20-án, emlékét a városban utca, köztéri szobor, dombormű és a levéltárban állandó kiállítás őrzi.

Hagyatékának az intézményünknél és gimnáziumunknál a Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégiumban maradt része feldolgozásra vár. Tárgyi hagyatéka nagyrészt Debrecenben, míg személyes irathagyatékának egy része a vásárhelyi levéltárban található meg.

Jelentős eredménynek tartjuk, hogy az épületfelújítások következtében a városi levéltárban letétbe helyezett ótemplomi levéltári anyagot is el tudjuk most már helyezni, így ennek gondozása is a gyűjtemény feladatkörébe tartozik.

Gyűjteményeinket diákok, tanárok, kutatók és érdeklődők keresik, kutatják. Helytörténetileg megkerülhetetlen a gyűjteményünk, különösen iskolatörténeti anyagunk jelentős a magyar oktatatástörténetben. Egy, a muzeális könyvtárban megtartott latin- vagy történelemóra egészen más hangulatban telik, mint egy hagyományos tanteremben. Ha a zsoltárfordító Szenci Molnár Albert saját bibliáját tudjuk egy-egy téma kapcsán megmutatni, illetve a munkáit lapozgatni, akkor más lenyomata tud maradni az elmondottaknak, kézzelfoghatóvá válik a történelem. Más perspektívát kap a diáknak már az utca neve is, ahol a gimnázium található, ha a kezébe veheti a névadónak a kéziratát, amit szintén a tanári könyvtárban őrzünk Szőnyi Benjamin református lelkipásztortól, amit az 1790-es években jegyzett le.

A *Hódmezővásárhelyi Református Egyházi Gyűjtemény* akkor jött létre, amikor sokan azt vallják, hogy a könyvtárak, levéltárak hanyatlóban vannak.

A Gutenberg-galaxis ugyan digitális formát öltött napjainkra, de az írott és nyomtatott anyag már évszázadok óta bizonyít, létjogosultsága nem lehet kérdés. A Hódmezővásárhelyi Református Egyházi Gyűjtemény akkor jött létre, mikor mindenki azt kérdezi, hogy miért. A könyvtárnak, a levéltárnak hanyatló a szerep jut mostanság. Az i. e. napjainkra az internet előtti időket jelenti, a mai generációk a tudás, illetve kultúra fizikai voltát más dimenzióban élik meg. A könyv, az írás és a nyomtatott anyag retró, nehéz és lassú információs lehetőség… A felgyorsult mindennapok gyors válaszokat és információt várnak, s ehhez kell formálódnia a gyűjteményeknek is. Összerendezve, online kereshető állománnyal, digitális információt biztosítva kell a felhalmozott tudást, tartalmat biztosítani, s emellett megőrizni azt az értéket, amit örökül kaptunk, hogy a mai kor lenyomatával bővítve adhassuk tovább. Most 300 éves történetünk ad lehetőséget a jubilálásra, tennünk kell érte, hogy 2223-ban az 500 éves centenáriumon is értékes évszázadokra tekinthessenek majd vissza utódaink.

KÁDÁRNÉ ZSOLDOS EDIT
Hódmezővásárhelyi Református Egyházi Gyűjtemény

BETHLEN 300
ISKOLA A HAZÁBAN

A teológiai könyvtárak jövője

Beszámoló a 2022. évi jubileumi BETH konferenciáról

A 2022. évi BETH konferencia hibrid formában került megrendezésre. A konferencia helyszíne a holland Kerkrade városában található Rolduc apátság volt, amely egyben az egyesület alapításának is helyszíne. Az európai teológiai könyvtárakat tömörítő egyesület idén ünnepelte alakulásának 50 éves évfordulóját, míg a holland egyesület fennállásának 75. évét. A közös konferencia témája „A teológiai könyvtárak jövője a 21. században” volt.

Az előadások alkalmával megismerhettük a finn, a spanyol, az olasz, a holland (leginkább egyetemi) könyvtárakban zajló munkát és kihívásokat. Emellett lehetőségünk volt arra, hogy bemutassuk az EKE stratégiai tervének pontjait, melyek az alábbiak:

1. az eltulajdonított könyvtári gyűjtemények tulajdonjogának minél teljesebb visszaszerzése, a meglévő állományok elektronikus katalogizálásának 98%-os elérése;
2. digitalizációs központok létrehozása, összehangolt digitalizálási tervek kidolgozása az egyesületben képviselt különböző felekezetek szerint;
3. repozitóriumok létrehozása a tagkönyvtárakban, amelyek képesek a tartalmak megőrzésére, és lehetővé teszik a metaadatok begyűjtését az UNITAS-ba, az egyesületünk meglévő közös katalógusába;
4. a digitalizálás és a digitalizált, vagy digitálisan született anyagok megőrzése között szakadék áthidalása, a digitális „kötelespéldány” gyűjtése;
5. a könyvtárak közötti beszerzési harmonizáció elveinek és gyakorlatának kidolgozása;
6. a gyűjteményeinkben meglévő elméleti, gyakorlati és hallgatólagos tudás könyvtári- és legjobb gyakorlatokat bemutató tanfolyamokká való átalakítása révén célunk a tudásmegosztáson és tudásmenedzsmenten alapuló munkamorál megteremtése, fenntartása és ápolása (fenntartva a „szomszédolás” jelenlegi gyakorlatát, amely az egyházi és világi könyvtárak személyes látogatásán alapuló tapasztalatcsere egyik formája);
7. szakmánk és tevékenységünk jobb társadalmi megbecsülésének szorgalmazása;
8. könyvtári tereink online és offline minőségi megjelenésének biztosítása mind kinézetben, mind technikai háttér szintjén.

Az olasz könyvtárügyről Laura Scimò (Biblioteca della Facolta Teologica del Triveneto) előadását hallottuk. Ebben számos olyan pontot találtunk, ami egyezik a magyar célokkal is (pl. 5. és 6. pontokkal). Az olasz könyvtáraknál már folyamatban van az IxTheo adatbázissal való együttműködés. A konferencia kötetlen részében az EKE és IxTheo együttműködési lehetőségeiről is beszélgettünk.

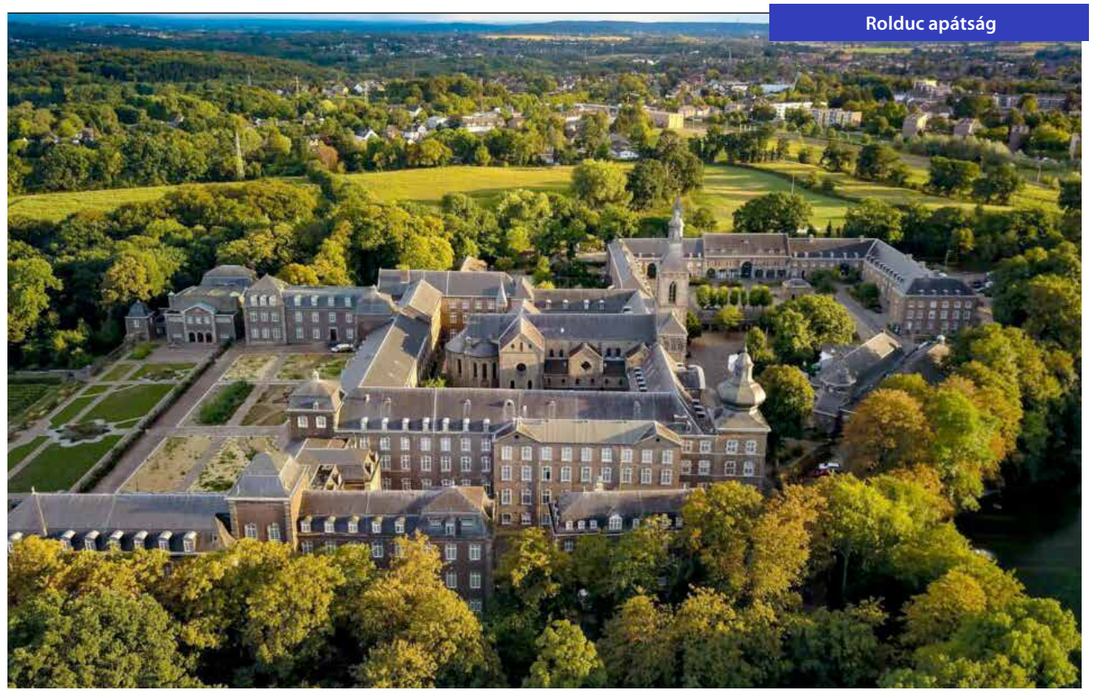

Rolduc apátság

A finn egyetemi környezetről Matti Myllykoski (Helsinki University Library) és Jussi Hyvärinen (University of Eastern Finland) előadásából kiderült, hogy a teológiai könyvtárak a nyomtatott dokumentumok beszerzése mellett, de egyre inkább helyett(!) a digitális gyűjteményeik bővítésére törekszenek: e-könyvek vásárlásával és a világhálón elérhető digitális anyagokról való tájékoztatással. A fejlesztések a tanulás új formáit hozták mind az oktatók, mind a hallgatók körében. A helsinki és a joensuui egyetemi könyvtárak jó példái ennek a fejlődésnek.

Általánosságban elmondható, hogy sok könyvtárnál közös problémaként merül fel a helyhiány, illetve a különböző felületeken digitálisan elérhető anyagok áttekinthető és naprakész formában való közzététele, valamint a felhasználók képzése (mit, hol és hogyan érhetnek el; illetve mindezekről hogyan tájékozódnak).

Tájékozódás / tájékoztatás online környezetben

A tapasztalat alapján a digitálisan elérhető tartalmakról való tájékoztatásra a körlevél, az e-mail, a honlapon való közzététel nem elegendő, a leghatékonyabb a személyes kapcsolat, valamint a kollégák, hallgatótársak ajánlása. Fran Cortés előadásából kiderült, hogy a spanyol egyetemi könyvtárak többségében (~92%) a sok felületről való tájékoztatás problémájára megoldásként a discovery szolgáltatásokat (pl. EBSCO EDS, Primo, Summon) kezdték el használni. Ezek segítségével egyetlen felületen indíthatunk keresést több szolgáltató adatbázisában, katalógusokban, repozitóriumokban. Egy felmérés alapján az a 8%, aki még nem használ ilyen szolgáltatást, leginkább anyagi nehézségeket, valamint az információhiányt említette akadályként, de vannak olyanok is, akik már gondolkoznak valamelyik szolgáltatás bevezetésén. Spanyolországban 2018-ig a legtöbb intézmény az EBSCO szolgáltatását fizette elő, azonban 2022-re az első helyet a Primo szolgáltatása vette át. (A 10.000 hallgató alatti egyetemeknél első helyen még továbbra is az EDS áll.)

Analysis and results

Discovery according to size of the University

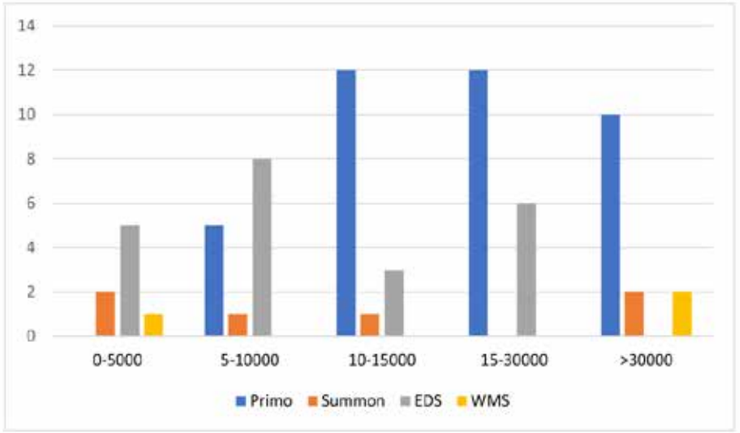

Discovery tools in Spain (%) 2013-2022

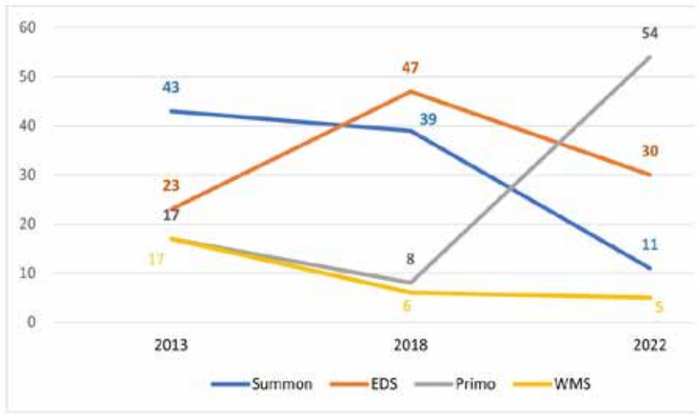

Discovery tools: implementation in the Spanish University Libraries

A teológiai könyvtárak a legtöbb helyen a kisebb könyvtárak közé tartoznak, éppen ezért többek számára nehézséget jelent az is, hogy kisebb intézmény, egyesület lévén a sok drága adatbázis közül melyekre fizessen elő. A fenti discovery szolgáltatások részben erre is megoldást jelenthetnek.

Ha az olvasóink megtalálják a számukra releváns információt, akkor akár könyvtárközi kölcsönzéssel segíthetünk, akár a Compass segítségével a magyar könyvtárakban is tovább tudjuk őket irányítani a megfelelő helyre.

Helyhiány és dokumentum-használati kérdések

Több előadásban előkerült megoldandó feladatként a helyhiány. Egy példa szerint évente az állomány kevesebb, mint 0,5%-át selejtezzük, ám a beérkező anyagok közel 30 polcfolyómétert tesznek ki. Michèle Meijer előadása kifejezetten a helyhiány megoldási lehetőségeit kereste. Sok más könyvtárhoz hasonlóan az amsterdami Vrije Universiteit könyvtára számára is megoldandó feladat: mihez kezdjen azokkal a könyvekkel, amelyek az állománya részét képezik, de már/még egyáltalán nem, vagy nagyon ritkán használják?

2021-ben kezdték el a Re:book nevű projektet, melyben a fenti kérdésre kerestek innovatív megoldásokat. A projekt megvalósulási időszaka 2021–2023, az anyagi fedezet 500.000 EUR. A projekt kérdésfelvetése: hogyan válhatnak a könyvek a közösségépítés eszközévé és hogyan segíthetik elő a tudás létrehozását? Célok: a könyvek értékének bemutatása. Könyvekkel segíteni az egyetemi campus igényeinek kielégítését (Social Campus, Élő Könyvtár), de egyúttal a könyvtár is profitáljon belőle:

- Könyvek elhelyezése a könyvtári terekben és a campuson.
- Könyvek elhelyezése olyan helyeken, ahol a hallgatók és oktatók szívesen töltenek időt.
- Újra láthatóvá válni mint könyvtár, ahova azért mennek az emberek, hogy segítséget kapjanak a számukra releváns információ megtalálásában.

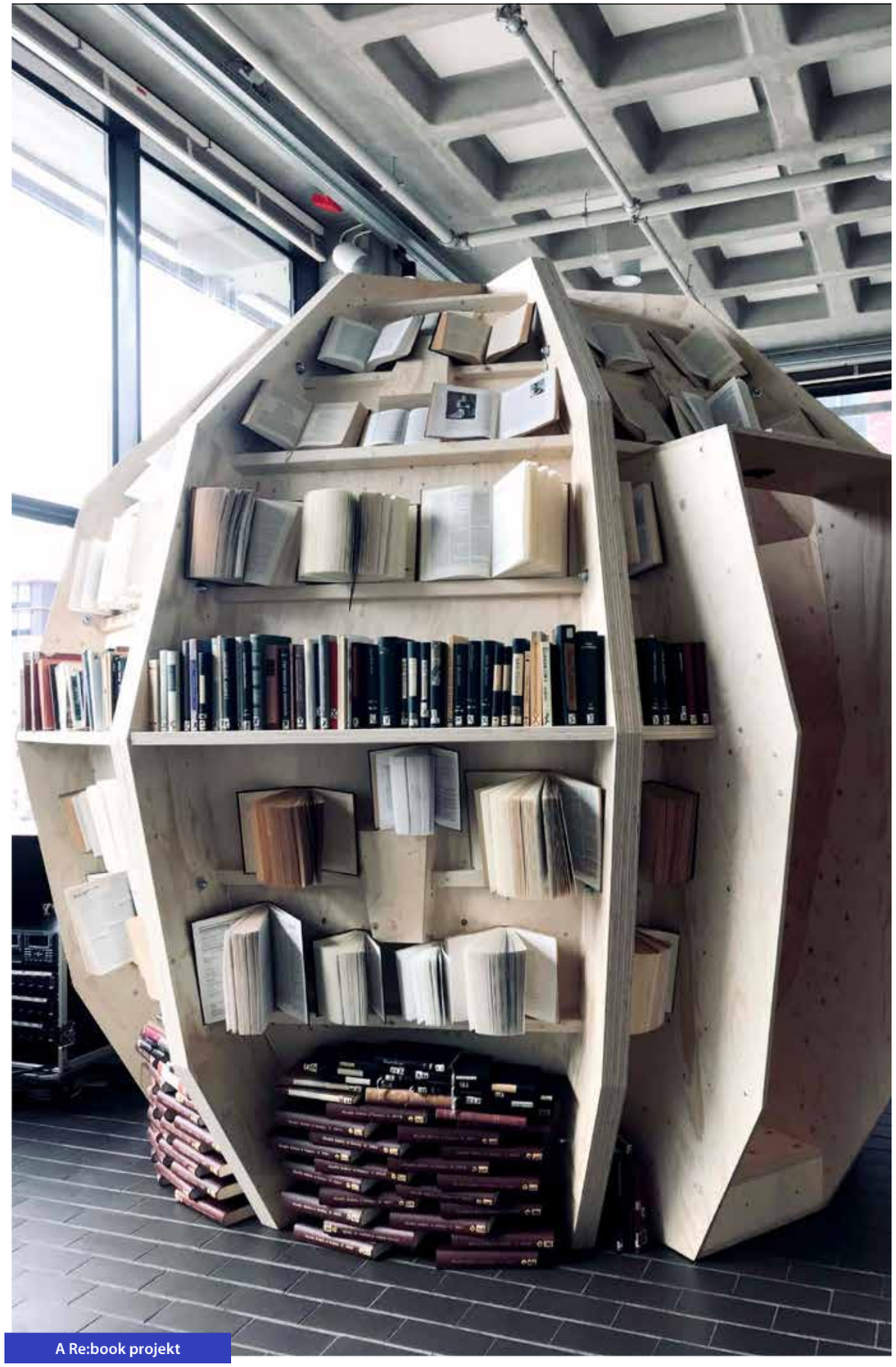

A Re:book projekt

A helyhiány csökkentése érdekében a dokumentumokat négy kategóriába sorolták:

1. ritka könyvek
(Különgyűjtemények – 1901 előtti könyvek)

2. kutatási és oktatási könyvek
(Főgyűjtemény 1901-től napjainkig)

3. inspirációs könyvek
(Főgyűjtemény 1901-től napjainkig)

4. művészeti megvalósításokhoz és társadalmi tevékenységekhez használt könyvek (Állományból kivont könyvek pl művészeti alkotásokhoz).

A projekt alapvető munkaanyagát a 3. és 4. kategóriába tartozó könyvek alkotják. További válogatási szempontok:
— oktatásban még használt?
— 1901 előtti?
— 5-nél többször kölcsönözték ki?
— utoljára 6 évnél régebben kölcsönözték ki?
— releváns lehet az inspirációs gyűjtemények számára?

Még fontos kérdés volt: az országon belül van-e még máshol elérhető 2 példány.

Az inspirációs könyvek kiválasztásához a Fenntartható Fejlődési Célok alapján ún. „inspirációs könyvtárakat" hoztak létre. Ily módon igyekeznek láthatóbbá tenni az egyetem kutatási témáit, és elősegíteni az interdiszciplináris tudás létrehozását (több karral rendelkező egyetemeken).

A könyvek mint inspirációs forrás: az „inspirációs könyvtárak" gondozása:
— kutatószobák tereinek feltöltése könyvekkel;
— VU Pride Library;
— Zöld könyvtár az egyetem fenntarthatóságért felelős irodájában.

A négyes kategóriába tartozó ötleteket olyan könyvekkel valósítják meg, amelyek online elérhetőségük vagy elavult tartalmuk miatt elvesztették információs értéküket, de tárgyként még mindig értékesek.

A könyv mint a társadalmi találkozások kiindulópontja: társadalmi tevékenységek szervezése a könyvek köré:
— book safari (ingyenes kiskönyvtárak pl. buszmegállókban, parkokban);
— ingyenes kiskönyvtárak tervezése.

A könyv mint tárgy: a könyvek felhasználása különböző hangulatok (fókusz, társadalmi, kreatív) megteremtésére:
— különböző hangulatú, légkörű terek létrehozása révén.

Az előadáson bemutatásra került a „Pantheon": egy könyvekből létrehozott műalkotás, amelynek célja, hogy olyan egyetemi környezetet teremtsen, amely elősegíti a kreativitást és a kutatói gondolkodásmódot.

Kihívásként élték meg a projekt során a következőket: könyvek kiválasztása, listázása, kiválogatása a gyűjteményből (megvan-e minden adat az elérhetőségről; hány könyvet lehet eltávolítani egy nap alatt), ha adományozott vagy dedikált könyv, az csak kézbevétel után ellenőrizhető; tárolókapacitás. Fontosnak bizonyult az érdekelt felek bevonása.

Tervek maradtak 2023-ra: a fenntarthatósági célokhoz kapcsolódó gyűjtemény létrehozása (interdiszciplináris, linkekkel az elektronikus tartalomhoz); mindful könyvtár kialakítása (pl. vezetett meditációk).

A helyhiány megoldására érdekes megoldás a finn példa. Itt erre a problémára létrejött egy „központi raktár" [The National Repository Library (NRL)], ahova minden könyvtár beküldheti azokat a könyveit, amelyeket már nem használ, nem fér el nála. A könyvek a küldő könyvtár állományából kikerülnek. Az NRL fogadja, tárolja és felajánlja más könyvtáraknak használatra a hozzá beérkező könyveket.
Az NRL gyűjteményei könyveket és folyóiratokat egyaránt tartalmaznak minden nyelven és minden területen (szépirodalmiakat, szakirodalmiakat egyaránt, disszertációkat és Braille-írásos könyveket is). Az anyagok „numerus currens" sorrendben (a beérkezés dátuma szerint) kerülnek elhelyezésre. A raktárkönyvtár körülbelül 3 millió katalogizált tételt tartalmaz.

A könyvtár mint tudásközpont

„A könyvtár célja nem a papírkönyvek kölcsönzése. Ha ez lenne a helyzet, a könyvtárak a történelem »szemétdombján« végeznék, akárcsak a Kodak, amely azt hitte, hogy az üzleti céljuk az analóg filmek eladása, miközben valójában az volt a célja, hogy segítsen az embereknek megörökíteni és megmenteni az élet fontos pillanatait – amit „Kodak-pillanatoknak" neveztek. A könyvtárak célja, hogy az emberek megtalálhassák a számukra szükséges információkat a számukra megfelelő és a társadalom számára hatékony módon. Ezért a könyvtárak ma fontosabbak, mint valaha. A könyvtárak az évezredek során bebizonyították, hogy képesek alkalmazkodni a technológiai változásokhoz. Így van ez ma is." (Lars Egeland, könyvtárigazgató, OsloMet https://www.liberaleren.no/2021/04/11/bibliotek-er-framtidas-institusjoner/). Hanne Storm Ofteland és Rune Keisuke Kosaka a norvég MF Norwegian School of Theology könyvtárából érkezve azt a kérdést vizsgálták, hogy az egész életen át tartó tanulás norvég stratégiájával hogyan lehet magas színvonalú könyvtári szolgáltatásokat nyújtani a saját polgárainak, de akár külső felhasználói csoportok számára is: az egyház tagjainak, a norvég állami iskolák tanárainak, valamint a teológiai tárgyak iránt érdeklődő kutatóknak, érdeklődőknek. Egyes vélemények szerint át kell gondolnunk a könyvtári tereket. Több teret kell hagyni a tudományos munkára (pl. kutatószobák, több asztal akár önálló, akár csoportos munkára), mint azoknak a könyveknek, amelyeket nem használnak. A norvégiai MF egyetemen létrehoztak egy „írásközpontot" (writing centre), amely a könyvtárban található. A személyzet 3 diákból áll, akik segítenek a hallgatóknak a tudományos írásbeli munkájukban. Ez lehetőséget ad a könyvtár számára arra is, hogy jobb információs műveltségi programokat fejlesszen ki, javítsa a kutatásmódszertan oktatását. Az MF könyvtárosai szerint a jövő az egyetemi könyvtárakban: az akadémiai publikálás elősegítése, a digitalizálás és a szolgáltatás összhangban történő működése, szolgáltatások fejlesztése új hallgatói csoportok és külsősök számára; kevesebb fizikai, több digitális szolgáltatás; szolgáltatások és olvasók a középpontban; a könyvtár és szolgáltatásainak láthatóvá és elérhetővé tétele; egész életen át tartó tanulás elősegítése.

A konferencia szakmai részét egy panelbeszélgetés zárta „Tudományos kommunikáció a teológia területén és ennek hatása a könyvtárakra" címmel. A beszélgetés érdekes kérdéseket vetett fel. Milyen problémát/kihívást jelent az, hogy a Covid után a hallgatók nem tértek vissza a könyvtárakba? Vajon a tudományos kommunikációban való részvétel az utolsó lehetőség-e a könyvtár számára, hogy elérje a használóit? Kell-e ennyi Open Access teológiai tartalom? Van-e bárki, aki ezeket elolvassa? A minőség vagy a mennyiség számít (egyetemi rangsor függ tőle)? Jó megoldás-e a GoogleBook (rossz minőségű, viszont sokan használják)?

Martin Faßnacht, a tübingeni egyetem könyvtárosa, az Index Theologicus vezetője szerint szükséges lesz néhány klasszikus könyvtári feladatot, munkakört újragondolni, mivel ezek a megváltozott digitális környezetben elvesznek vagy háttérbe szorulnak: beszerzés, olvasói terek, kölcsönzés. Kérdés, hogy milyen szerepe lesz a könyvtárnak a jövőben? Megoldási irányként felmerült a retrospektív digitalizálás és OA elérés biztosítása. Egyes vélemények szerint azonban túl sok időt vesz igénybe a válogatás. Ebből következően a legegyszerűbb, ha mindent digitalizálunk, ehhez viszont összefogás szükséges (duplikátumok elkerülése). A digitalizálás mellett viszont egyre fontosabb lesz a tárgyszavazás, az osztályozással való együttműködés. Kiemelten fontossá válik a tanácsadás a hallgatók, az oktatók, a kutatók számára. Stephanie Veldmann a Brill kiadó képviselője szerint érdemes lehet akár a közösségi finanszírozás (crowdfunding) irányába is nyitni. A konferencián tisztújításra is sor került. Az európai egyesület új elnöke az MF könyvtárának vezetője: Hanne Storm Ofteland lett. A konferencia utolsó pontjaként kihirdették a következő konferencia helyét, idejét és témáját:

Cordoba (Spanyolország), 2023. szeptember 30. – október 4. Téma: Az egyházi könyvtárak kihívásai Európában. Az elmúlt évek inkább egyetemi könyvtári fókuszú témái után most a nem felsőoktatási egyházi könyvtárak előadásait várják.

Ajánlók

Theological Libraries and Library Associations in Europe: A Festschrift on the Occasion of the 50th Anniversary of BETH (https://brill.com/display/title/61181)

Herder Intézet Könyvtára: a legnagyobb kelet-közép-európai történelem és kultúra anyagát gyűjtő könyvtár német nyelvterületen, mely különböző gyűjteményekkel (többek között képkatalógussal is) rendelkezik, de hatalmas a folyóirat- és cikk-kivágat-gyűjtemény, a zenei gyűjtemény és az úgynevezett „szamizdat" kiadványok gyűjteménye is. https://www.herder-institut.de/

MÉSZÁROS KORNÉLIA
Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára

Igényes tájékozódás és tájékoztatás

Fókuszban a teológiai és vallástudományi adatbázisok. Tudósítás az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének szakmai napjáról

Az utóbbi évtizedekben a könyvtárak működésére rendkívül nagy hatást gyakorol, hogy az oktatásban, a tudásközvetítésben és a kutatómunkában mind nagyobb szerepet játszik az információs technológia robbanásszerű fejlődése, valamint ezzel egyidejűleg a szakirodalom, az információ és az adatok dinamikus növekedése. A könyvtárban hagyományos nyomtatott, fizikai formában megtalálható és hozzáférhető könyvek és folyóiratok mellett jelentősen emelkedik a szerepe és a mennyisége az online elérhető információnak.

Ezáltal megnőtt a könyvtárak és könyvtárosok felelőssége, hogy a felhasználók köre a több-féle jellegű tudásanyag, információ és adat tartalmát elérje, megismerje és a lelőhelyek között eligazodjon.

Ezek a kihívások nem kerülik el az egyházi könyvtárakat sem, melyek fenntartói között számos egyházi felsőoktatási intézményt, egyetemet találunk, elsősorban ezek tanárait, hallgatóit kell segíteniük a tájékozódásban és tájékoztatásban a minőségi oktatás, tanulás érdekében. A konferencia szerzőit az motiválta, hogy az egyházi könyvtárosokat támogassa, felkészítse ebben a sokszor nagyon bonyolult és szövevényes útkeresésben. A rendezvénynek az Evangélikus Hittudományi Egyetem Könyvtára adott otthont 2023. március 7-én. Már érkezéskor, a kapun belépve a pontos iránymutatás szemmel látható volt Melanchton Fülöp személyében. /Philipp Melanchton (1497–1560) német teológus, reformátor Luther Márton munkatársa/

Elsőként **Hoczopán Szabolcs,** a SZTE Klebelsberg Könyvtár Tartalomszolgáltatási Osztály osztályvezetője *Kutatástámogatás a bábeli zűrzavarban* címmel adott elő. Bemutatta, hogy a szegedi egyetem könyvtárában hogyan próbálják megvalósítani a kutatástámogatási feladatokat. Hat pontban rendszerezett összefoglalása az alábbi:

1. Online források biztosítása:
a) fontos a piac ismerete;
b) a statisztikák /aktív, elutasított, országos / figyelése megkerülhetetlen – a Compass analízis modul jó segítséget jelent, de egy kis hardware megerősítésre szükség lenne. (https://compass.mtak.hu);

2. Tartalomfeltárás:
a) metaadatok;
b) linkfeloldó szolgáltatás;
c) e-források használata;
d) rekordokba beágyazott fulltext linkek;
e) könyvtárközi kölcsönzés;
f) folyóiratoknál a Gold Open Access tartalmakat az EBSCO Discovery Service-n keresztül szolgáltatják;

3. Segítség a források közti eligazodásban:
a) az E-help segélyszolgálatban három kolléga várja a bejelentkezéseket;
b) online forrásképzéseket indítanak;
c) felhasználóképző videók a You Tube csatornán, melyeket félévente frissítenek;

Varga Imre Kapisztrán OFM

4. Publikálás támogatása:
a) szerzők, kutatók segítése a publikáció folyamatában külön felületen történi;
b) humánerőforrás igényes szolgáltatások pl. folyóirat ajánlás, predátor vadászat, önplágium vizsgálat – könyvtáros munkatársak végzik;
c) anyagi erőforrást igénylő szolgáltatások pl. E-learning rendszer, lektorálási szolgáltatás: külső cég végzi, nyelvtani ellenőrzés még tervezet;

5. Publikálási lehetőségek biztosítása:
a) nemzetközi publikálási lehetőségek biztosítása;
b) előzetes igényfelmérés;
c) publikációs számok követése;
d) az erőforrások elosztása és figyelése;
e) kiadói változások lekövetése;
f) publikációs keretszerződések, egyéb publikációs források, szerzők „útbaigazítása";

6. Eredmények tudománymetriai utánkövetése:
a) számokkal jellemezni a tudományos teljesítményt: Hirsch-index; statisztika; impaktfaktor; Q 1-4; MTMT presztízs;

Másodikként **Tamási Balázs,** az OR-ZSE Könyvtára igazgatója előadása következett*: Egyházi Könyvtárak az EISZ-ben* címmel. A bevezetésben vázolta az EISZ szolgáltatási és működési feladatait. A költségvetési támogatásból megvalósuló tudományos publikálás és tartalomszolgáltatás tekintetében az előadó elmondta, a közgyűjteményi feladatkör ugyan háttérbe szorult, de így is 272 intézmény vesz részt az EISZ-hez kapcsolódó a munkában. A 272 intézményt mindössze 22 tag képviseli, az egyházi felsőoktatási intézményeket 1 fő, maga az előadó. Befolyásunk legfeljebb a „mérleg nyelve".

Az EISZ előfizetők összetétele és az egyháziak aránya 2023-ra igencsak megváltozott. Az ADT EISZ-en keresztül történő szolgáltatása korábban megszűnt, emiatt a szerzetesi és egyházmegyei tagok zöme kilépett az EISZ-körből (12 volt, 2 marad), 14 szakkönyvtárból 2 egyházi szakkönyvtár. 2023-ra az egyháziak száma összesen: 23, ezen belül 18 EKE-tag – ez mindössze 9%-a az EISZ-tagság teljes létszámának.

Új teológiai tartalmak jelentek meg az EISZ kínálatában az elmúlt három évben: Szent István Társulat, Múlt és Jövő (Szaktárs.hu) Brill és De Gruyter Encyclopaediák (Encyclopedia of Early Christianity Online, Encyclopedia of Jewish History and Culture Online, Religion Past and Present Online, World Christian Database, Encyclopedia of the Bible and Its Reception Online sajnos csak 5%-os állami támogatással). A kiemelt egyházi előfizetésű külföldi adatbázisok támogatása radikálisan csökkent (pl. a legnépszerűbb JSTOR 50%-ról 10%-ra), de a magyar tartalmaké szintén (pl. ADT 0%). Ugyanakkor a kutatók igénye hatalmas. A támogatások ilyen mértékű csökkenése legérzékenyebben a kis és közepes egyházi felsőoktatási és szakkönyvtárakat érinti, de még kitartanak. Túlsúlyba került a természettudományi adatbázis-támogatás.

A támogatás arányos(abb) elosztása érdekében Tamási Balázs javaslatokat tett. Többek között az EISZ Titkárság megkeresését javasolja az EKE részéről, szorosabb együttműködést az EKK-val vagy külön minisztériumi adatbázis-támogatás igénylését.

Dudás Anikó a PPKE BTK könyvtárvezetője *Elvárások és igények mentén alakuló feladatok és szerepek* címmel osztotta meg gondolatait és tapasztalatait a nagy létszámú közönséggel. Előadását Gaálné Kalydy Dóra-idézettel kezdte: Manapság „könyvtárba beiratkozva az egész könyvtári rendszer szolgáltatásait igénybe lehet venni". Az egyetem könyvtára új épületbe költözik, és ez jó alkalom arra, hogy a tervezésben, stratégia kidolgozásában a karok is részt vesznek. A hallgatókat egy felmérésbe bevonva megtudták, hogy mit várnak egy 21. századi egyetemi könyvtártól.

1

Legyen „okos épület"! Őrizze a könyvtár több évezredes sablonfeladatait, de a digitális közösséget szolgálja.

2

Legyen közösségi funkciója, hogy amennyiben a könyvtár rendelkezne külön konferenciateremmel, úgy a közösségi funkciónak való megfelelés még inkább megvalósulhatna események rendezésével (tudományos konferenciák; koncertek; minden, ami kultúra, tudomány és összehozza az embereket).

3

Legyen élménytechnológiai funkciója: új eszközöket beszerezni az információk élményközpontú átadásához, illetve ezekhez az eszközökhöz programokat készíteni pl. VR-szemüvegek, hologramok a szemléltetéshez.

A délelőtti elméleti képzést néhány gyakorlat, konkrét adatbázis-használati bemutató követte. Elsőként **László Virgil,** az EHE Újszövetségi Teológia Tanszék vezetője mutatta be a *Biblework* szoftvert, amely a bibliai szöveg exegéziséhez használható több, mint 200 bibliafordításban, 40 nyelven. Az adatbázist Egyesült Államokban fejlesztették 26 éven keresztül, a munka 2018 júniusában zárult. Elsődleges funkciója a szótár, analitika, de konkordancia is egyben. Térkép modul és fotóalbum is kapcsolódik a bibliai helyszínek bemutatásához, diagramkészítésre is alkalmas. A professzor úr a poiέw alkot, teremt ige szemantikai elemzésén keresztül mutatta be a programot. https://www.bibleworks.com/ Az EHE Könyvtára 2016-ban vásárolta meg, az ára akkor 4036 USD volt.

Varga Imre Kapisztrán OFM, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola tanára azt a kérdést fejtette ki, hogy *Mennyi teológiát kell tudnia egy teológiai szakkönyvtárosnak?* Az egyházi könyvtárak többségének fejlődése nem volt mindig folyamatos, számos cezúrát találunk a gyűjtemények életében. Dr. Karácsonyi János művét a Szt. Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig címmel hozta példaként arra, hogy a hatalmas barokk kor anyagához nincs elég kutató, nincsenek meg a források. A Historia domus helytörténeti jelentőségű, de a konstitúciók, prédikációk „nem érdekesek", senki nem olvassa. Egy teológiai könyvtárban fontos a háttérismeret és a felekezeti nyelvezet ismerete. Az egyházi könyvtáros szemlélete tudatosítani azt, hogy ő maga része, őrzője az adott „szent kultúrának".

Vendéglátónk az EHE könyvtárának vezetője **Mészáros Kornélia** előadása volt az utolsó *JSTOR, EBSCO, ATLA, Szaktárs … és amiről nem is tudunk* címmel. Egy kérdéssor alapján előadónk bemutatta, hogyan lehetünk az olvasók segítésére a szakirodalom online megtalálásában, keresésben. A következő adatbázisok kerültek elénk: ATLAS, Compass, archive.org, IxTheo és JSTOR a keresési és szűkítési lehetőségeivel. Köszönet a szervezők és az előadók színvonalas munkájáért!

A szakmai napot a Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

KOVÁCSNÉ PÁZMÁNDI ÁGNES
Dunamelléki Református Egyházkerület – Ráday Könyvtár

Az egyházi könyvtárak mint tudományos műhelyek eredményeinek reprezentációja

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2023. május 9-én *Az egyházi könyvtárak mint tudományos műhelyek eredményeinek reprezentációja* címmel tartott szakmai napot a Ráday Gyűjteményben.

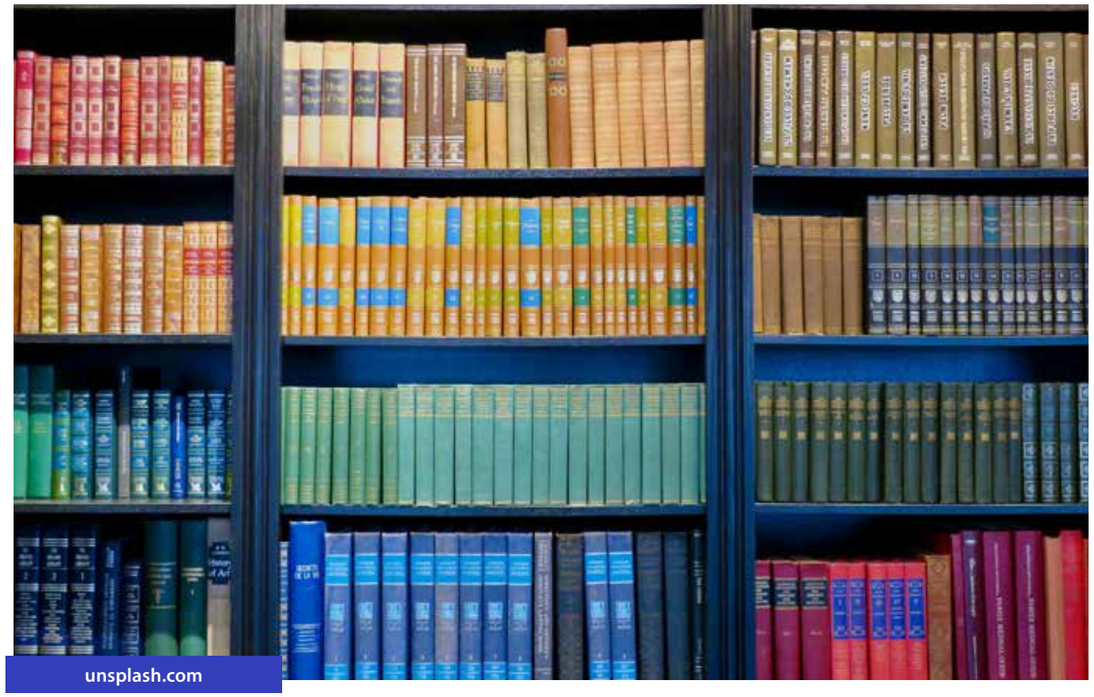

unsplash.com

A nyitóelőadásban **Schmelczer-Pohánka** (Pécsi Egyházmegyei Könyvtár) az egyházi bibliotékák tudományos életben játszott szerepét történeti perspektívába helyezve vizsgálta meg. Egyházi gyűjteményeink teológiai, vallás- és történettudományi munkák miatt szakkönyvtáraknak, a régi könyves anyagok nagy száma miatt pedig muzeális könyvtáraknak tekinthetők. Schmelczer-Pohánka emlékeztetett rá, hogy a könyvtáros mint főállású szakma csak a 18. század utolsó harmadában jelent meg, s már a 19. század elejére megjelent a tudományos feladat ellátására alkalmas könyvtáros és a mechanikus munkát végző segédkönyvtáros elkülönítése. Az egyházi könyvtárakban az 1970-es évektől kezdve előbb könyvtárszakmai ismeretek kerültek előtérbe, majd az 1990-es évektől a teológiai, történettudományi végzettség is felértékelődött. A könyvtárak tudományos vérkeringésbe való bekapcsolását a katalógusok teszik lehetővé. A 19. századig az egyházi könyvtárakban nem készültek nyomtatott katalógusok, a 20. században az elkészülő ősnyomtatvány-, hungarika-, majd a kéziratkatalógusok irányították a tudományos közélet figyelmét az egyházi bibliotékák felé. Az egyházi gyűjtemények egyfajta tudományos műhelyként működhetnek: az adott könyvtárral kapcsolatos tudományos és/vagy ismeretterjesztő írásokat nemcsak a saját munkatársak, könyvtárosok készítenek, de más intézményekben dolgozó munkatársak is bekapcsolódhatnak ebbe. Ezen a tudományos műhelyek eredményei többnyire konferenciakötetek formájában látnak napvilágot, csak néhány helyen (Pannonhalma, Pápa) jelentetnek meg periodikákat elért eredményeikről. Ugyanakkor Schmelczer-Pohánka Éva kiemelte azt is, hogy az MTMT nem tükrözi az egyházi gyűjteményekben végzett tudományos munkát, mert sokan vagy nem is regisztrálják magukat, vagy más intézményi kapcsolódással jelennek meg benne. Pedig fontos lenne, hogy az onnan kinyerhető statisztikai adatok révén is növelni tudjuk intézményeink (el)ismertségét.

Holl András (MTA KIK) a digitális kor által támasztott kihívásokról beszélt a könyvtári feladatokkal kapcsolatban. A könyvtárosok napjainkban számos informatikai, technikai újdonsággal találkozhatnak, szerinte a szakmaiság megköveteli, ezek közül senkinek se legyenek ismeretlen betűszavak, mert – ahogy fogalmazott – „ezek a kenőanyagai a modern tudományos életnek". A könyvtárosi feladatok közül a kiadványok szakszerű feltárása, katalogizálása mint elsődleges feladat változatlan, ugyanakkor a könyvtáros szerepe jelentősen átalakult. Különösen felértékelődött a (szak)könyvtárakban a kutatókat segítő, a publikálási folyamatokban való részvétel. Ez jelenthet akár egy-egy kiadvány szerkesztésében való részvételt is, de mindenképpen feladat a szerzők támogatása a szakszerű, digitális kor kihívásainak megfelelő művek létrehozásában: így a közleményeknél DOI (Digital Object Identifier), a szerzők esetén ORCID (Open Research and Contributor Indentifier) azonosító regisztrálását is a könyvtárosok intézhetik. A könyvtáros feladata sok esetben az elkészült cikkek a nyílt kiadói platformokba (pl. Open Journal System) és az a MTMT-be (Magyar Tudományos Művek Tára) való feltöltése, ugyanakkor ez utóbbinál a könyvtárosoknak a szerzői önfeltöltés hibáinak javításában is aktív szerep juthat. Mára szinte klasszikussá vált könyvtári feladat a digitalizálás, mely nem csupán szkennelést és az OCR-ezett példány készítését jelenti, hanem kiemelten fontos ezek publikálása, repozitóriumok építése is. A könyvtáros tájékoztatói funkcióban továbbra is jelen van a bibliotéka életében, bár némi módosulással: a cél a különböző helyeken szétszórva található források összesítése egységes keresőfelületekbe. Holl ezzel kapcsolatban hangsúlyozta, hogy ne csak a drága, pénzért megvásárolt adatbázisokat, hanem a saját, sok munkával épített adatbázisainkat is hirdessük. Kiemelte, hogy hagyományos célközönség (könyvtárban megjelenő olvasó, kutató) mellett számolni kell az internet arctalan közösségével, azonban a könyvtári működésnek célja kell legyen, hogy számukra is validált, hiteles adatot szolgáltassunk. Holl reflektált előadásában az utóbbi év(ek) legnagyobb kihívására, a mesterséges intelligenciára is: szerinte feladatunk, hogy az általunk készített tartalmakat egyre inkább gépi feldolgozásra is előkészítsük, és számolnunk kell azzal, hogy ezeket a gépek is „tovább dolgozzák".

Áts József (MTA KIK) előadásában a nemzeti tudományos adatbázis, vagyis az MTMT működéséről beszélt. Az MTMT-t még 2009-ben tudománymetriai, akadémiai és egyetemi tanári munkát értékelő szempontok hívták létre, mára azonban 180 intézmény, 65 ezer szerző és 2,4 millió közlemény részvételével az egyik legnagyobb tájékoztató adatbázissá nőtte ki magát. A rekordokat többnyire a szerzők rögzítik munkahelyi, pályázati kötelezettségeiknek eleget téve, illetve saját tudományos pályájuk érdekeit szem előtt tartva. Az intézményi adminisztrátorok ellenőrzik, hitelesítik ezeket a rekordokat pl. egyetemi tanár kinevezés esetén. Az MTA adminisztrátorai is ellátnak hasonló ellenőrző funkciót – kapacitásuk határáig –, de ők felelősek a besorolási adatok (szerző, kiadó neve, folyóiratok neve) fejlesztéséért is. Áts rámutatott, szerencsés lenne, ha mind nagyobb számban jelenne meg a kiadók, valamint a könyvtárosok általi feltöltés: az MTMT-rekordok esetén ugyan nem cél a mélyleíró bibliográfiai feltárás, de a precíz leírás már igen; továbbá nekik van legteljesebb

hozzáférésük az offline és online tartalmakhoz, ez utóbbiakkal kapcsolatban pedig jártasságuk abban, hogy külső azonosítók révén (DOI, Open Sciences, Scopus, repozitóriumok) elhelyezzék a tényleges szöveget is. Az MTMT-ben – az adatbázis eredeti célkitűzésének megfelelően – kiemelten fontos a munkák értékelő adatainak rögzítése. Ezt egyfelől a bibliográfiai adatokhoz kapcsolódó külső minősítők, így folyóirat lektoráltsága, impakt faktora, SJR [Scimago Journal Ranking] osztályozása biztosítja, másfelől a művek besorolási adatainak, típusának, jellegének megválasztását jelenti, vagyis azt, hogy adott mű tudományos, oktatási vagy ismeretterjesztő kategóriába sorolható-e; hogy egy kiadvány tankönyv vagy monográfia-e, hogy egy cikk absztrakt vagy közlemény, ismertető vagy recenzió-e. Áts szerint könyvtárosoktól elvárható az ehhez szükséges szakmai szempontok ismerete és következetes érvényesítése, s hozzátette, hogy nekik többnyire nincsenek érdekütközéseik sem e besorolási adatok megválasztásakor. Az MTMT-ből számos tudománymetriai adat jól kinyerhető, ugyanakkor jelenleg a humán területeken az idézettségi mutatók sokszor csak sok munkával állíthatók össze, bár Áts szerint a probléma lasssan megoldódni látszik az egyre nagyobb mennyiségű, hazai full-text szöveg bekerülésével az adatbázisba. Áts előadásában külön biztatta az egyházi gyűjteményeket, hogy akár intézményi regisztrációval, akár – az MTMT osztályon keresztül intézett – egyéni adminisztráció révén minél többen csatlakozzanak az adatbázishoz, mert a tudományos élet és szakmai értékelések számára így látsz(ód)hatnak az egyház(i)ak eredményei.

Virág Gabriella (MTA KIK) a DOI előnyeiről és adminisztrációs folyamatáról beszélt. A DOI egyértelműen azonosítja az adott publikációt, nem megváltoztatható, és a DOI-t kiadó ügynökség szavatolja, hogy a kapcsolt adatokat, URL-eket karbantartja, emellett vállalja a közlemény egy példányának repozitóriumban való archiválását, ezzel biztosítva ezen publikációk hosszú távú elérését. A DOI ügynökségek tárolják az online objektumok metaadatait, lehetővé téve az automatikus adatcseréket, ezzel hozzájárulnak a cikkek könnyebb megtalálhatóságához, növelhetik a láthatóságát, ezáltal az idézettségét. Mindezek révén a kutatásfinanszírozásban egyre inkább alapelvárássá válik a használata. Ugyanakkor hangsúlyozni kell azt, hogy egy DOI-szám nem jelent minőségi, tudományos értékelést, ill. nem jelent feltétlenül szabad online elérést sem, hozzáférési korlátozások előfordulhatnak. A DOI két részből áll: a prefix azonosítja a folyóiratot, kiadót; a suffixet maguk a szerkesztőségek képezik saját hatáskörben meghatározott szabályok alapján. A DOI Alapítványhoz kapcsolódó 11 ügynökségen

A Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Gyűjteménye

Összes közlemény: 242
Összes idézet: 42

Forrás: Magyar Tudományos Művek Tára

keresztül igényelhető ez az azonosító. Virág Gabriella előadásában a tudományos tartalmak regisztrálására specializálódott Crossref ügynökség regisztrációs követelményeit ismertette részletesen. A rendszerhez csak kiadók, szerkesztőségek csatlakozhatnak, kutatók egyénileg itt nem kezdeményezhetnek regisztrációt. Feltétel, hogy minden azonosított dokumentum egyedi URL-re mutasson, melynek kezdőoldalán (landing page) a legfontosabb metaadatok mellett szerepelnek a tanulmányhoz kapcsolódó kulcsszavak és az absztrakt; kötelező a DOI-t a tanulmány elején, jól látható helyen, kattintható linkként feltüntetni; illetve náluk van reference linking (cross linking) követelmény, vagyis az irodalomjegyzékben el kell helyezni minden más CrossRef tag DOI azonosítóját. A DOI ugyan nem írja elő, de lehetővé teszi azt, hogy MTMT-be is rögtön importáljuk a DOI-val azonosított tanulmányokat. Az előadás végén az OJS (Open Journal System) felületét ajánlotta figyelmünkbe, mert ekkor nem kell a DOI regisztrálását külön elvégezni, hanem az OJS automatikusan generálja a DOI-azonosítót.

Gál Tibor (Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Tittel Pál Könyvtár) a korábban elhangzottaknak a gyakorlati megvalósítását mutatta be. Az Eszterházy Károly Egyetem 2016 óta működik egyetemként, náluk az egyetemmé válás folyamata nagy katalizátora volt a digitalis kor nyújtotta új lehetőségek kiaknázásának. A repozitórium, a DOI, az MTMT bevezetése kéz a kézben, egymást támogatva haladt előre, melyekben a könyvtár kezdeményező, szervező szerepet vállalt, mely – ahogy Gál megjegyezte – megerősítette a könyvtár státusát az intézményi struktúrában. A DOI-regisztráció folyamatát a könyvtár indította el az MTA DOI irodájának segítségével, a CrossRef ügynökségen keresztül. Külön DOI-prefixet igényeltek az intézmény által kiadott folyóiratoknak; az egyetem kiadója, a Lyceum által megjelentetett tanulmánykötéseknek; konferenciakötéseknek és a disszertációknak. A pontos DOI-számokat már a kiadó képezi, viszont a publikálás során a szakirodalomjegyzékbe a cross linkingek elhelyezését a könyvtár biztosítja, majd feltöltik az absztrakttal, kulcsszavakkal ellátott pdf-eket az intézményi repozitóriumba. A DOI-aktiválás a DOI-irodán keresztül történik, reményeik szerint a jövőben csatlakozni tudnak az OJS-hez, és akkor ez a folyamat automatikussá válik. A folyamat lezárása a publikációknak az intézményi virtuális tudástárba, az MTA-REAL-ba és az MTMT-be való áttöltése, mely – ahogy Gál megjegyezte – a DOI révén már könnyen és gyorsan megoldható.

A szakmai nap zárásaként **Veres Anna Mária** (Ráday Gyűjtemény) vezetésével egy munkacsoport alakult, mely célul az egyházi könyvtárak MTMT-regisztrációját tűzte ki, az egyházi könyvtárakban felmerülő problémák orvoslásának közös kezelését. Az MTA részéről üdvözölték a kezdeményezést, és támogatásukról biztosították gyűjteményeinket.

BÁCSKAI-HORVÁTH HAJNALKA
Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára

Látogatás az Országos Széchényi Könyvtárban

2022 nyarán, a pannonhalmi EKE-találkozón előadóként köszönthettük Rózsa Dávidot, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatóját, aki látogatásra hívta az egyházi könyvtárak dolgozóit a nemzeti könyvtárba. Az invitálásnak a hagyományos „Szomszédolás” program keretében tehettünk eleget, melyre a több év kényszerű kihagyás után idén februárban ismét sor kerülhetett. A látogatás célja az OSZK Digitalizáló Központjának és „Esszencia” című új, állandó kiállításának megtekintése volt.

Az Országos Széchényi Könyvtár részéről Sebestyén Lilla fogadott minket, a Digitalizáló Központban pedig Kukár Barnabás Manó, az osztály vezetője kísért végig bennünket. Amint elmondta, a digitalizálás két fő területet foglal magában: a szkennelés folyamatát és az így keletkező elektronikus anyagok archiválását. A Digitalizáló Központban az előbbi sokrétű műveletével ismerkedhettünk meg, de szóba került a tárolás, a megőrzés problémaköre is.

Az OSZK-ban átlagosan havonta egymillió oldalt digitalizálnak, ebbe a folyamatba nyertünk tehát némi bepillantást. A nyomtatott dokumentumok szkennelése mellett a mikrofilmek feldolgozása is folyamatos. Ez az eljárás több szakaszból áll: a mikrofilmet elő kell készíteni ahhoz, hogy a digitalizáló berendezésbe kerülhessen (vagyis a szennyeződésektől meg kell tisztítani, az esetleges szakadásokat korrigálni kell), majd megtörténhet a digitalizálás. Az így létrejövő hatalmas fájlt végül szegmentálják. Megtekinthettük az egyedülálló robotszkennert, mely kezelő személyt csak a dokumentum behelyezéséhez igényel, a lapozást, beolvasást már a robot végzi. Mindezt egy V-alakú „bölcső” segítségével tudja megtenni: a behelyezett nyitott könyvbe a szkennerfej beilleszkedik, vákuum segítségével felszívja a lapokat, és megtörténik a beolvasás. A robotszkennerbe csak jó állapotú könyvek kerülhetnek be, és bár a gyártó 1850 előtti könyvekhez is ajánlja, az OSZK-ban csak modern könyvek digitalizálást végzik rajta. Hasonlóan érdekes volt a fotóstúdió megtekintése is.
A digitalizáló terem mennyezetén található, régimódi, kisméretű, gúla alakú világítótestek a besütő napfényt prizmaként szórják szét, az ilyen fényviszonyok pedig a jó minőségű fotók készítését ellehetetlenítik. Emiatt került felállításra egy stúdióként üzemelő sátor. Ebben készülnek a felvételek, főleg a muzeális értékű dokumentumokról. A tárgyakat még nem veszélyeztető fényerő maximális mennyiségét illetően a restaurátorok adnak tanácsot. Ottjártunkkor épp egy barokk kori kottát fényképeztek a munkatársak.

A program második felében Szovák Márton magas színvonalú vezetése mellett tekinthettük meg az OSZK fennállásának 220 éves évfordulójára rendezett új, állandó kiállítást. A bemutató az épület két szintjén kapott helyet. Már az épületbe érkezésünkkor feltűntek az újonnan elhelyezett fényképek, melyek Babits Mihály hagyatékából származnak. A fotókon főleg a vendéglátáshoz kötődő pillanatok elevenednek meg. Esztergomiként külön öröm volt látni a Babits előhegyi villájának asztaltársaságát megörökítő felvételeket. A kiállítás további részében tárlókban, falakon,

A Philostratus-kódex

érintőképernyős berendezéseken magyar és angol nyelven rendkívül gazdag anyagot szemlélhettünk meg. Az alapító, Széchényi Ferenc személye mellett nagy hangsúlyt kap a Corvina-könyvtár és Jankovich Miklós gyűjteménye is. A tárlat további hat témán keresztül (Autográf, Kópia, Kód, Matéria, Vizuális, Audio) más-más szemszögből ötletesen mutatja be nemzeti könyvtárunk egyedülálló gyűjteményét. Szomszédolás ezen alkalma mindenki számára egy örömteli viszontlátásokban, hasznos információkban és szép élményekben gazdag program volt. Köszönjük az Országos Széchényi Könyvtár meghívását, vendéglátását!

TŐZSÉRNÉ ÓCSAI ESZTER
Esztergomi
Főszékesegyházi Könyvtár

EKE 1994

Az Egyesülésünk konferenciáin, szakmai napjain elhangzó előadásokról (amennyiben az előadók ehhez hozzájárulnak), video-felvételt készítünk, amelyet utólag az Egyesülésünk youtube csatornáján teszünk közzé.

Kövesse csatornánkat!

youtube.com/@EgyhaziKonyvtarakEgyesulese

YouTube

A gyógyítás története

Időszaki kiállítás az Érseki Könyvtárban

„Istentől van az orvos minden bölcsessége” (Sir 38,2)

A gyógyítás szándéka szinte egyidős az emberiséggel. A fokozatosan felhalmozódó tapasztalatok, majd a lassan meginduló kutatás kialakította az egészség helyreállítására szolgáló ismereteket. Kiállításunkban arra vállalkoztunk, hogy könyvtárunk gazdag orvosi-természettudományos gyűjteményéből válogatva bemutassuk a gyógyászat történetének mérföldköveit, forradalmi eredményeit, a gyógyítás tudományának évszázados fejlődését.

Az ősi gyógyítókultusz mindenütt együtt járt a vallási kultusszal. Az ószövetségi zsidóság hitt abban, hogy az egészség és betegség egyaránt Istentől van. Kezdetben valószínűleg meg sem próbálkoztak a gyógyítással. Később minden bizonnyal egyiptomi hatásra – kialakult a gyógyítók csoportja, akik között sebkezeléssel, bőrbajok gyógyításával, gyógyfüvekkel foglalkozók éppúgy voltak, mint kenő-masszírozó emberek, ráolvasással, kézrátétellel gyógyítók. Mózes több mint hatszázhúsz törvényt alkotott, amelyekkel az élet minden területét szabályozta. Nem maradhatott ki ezek közül a közegészségügy, a tisztálkodás, a tábori egészségügy és még egy sor más higiénés rendszabály sem. A kiállítás bevezető részében a könyvtár Biblia gyűjteményéből válogatva 15–16. századi fametszetek jelenítik meg a Szent-

írás betegségleírásait, gyógyszereit, gyógymódjait, a gyógyászattal kapcsolatos bibliai képeket. Anton Koberger nürnbergi nyomdász 1483-ban kiadta a Biblia Germanicát, amely több mint 100 fametszetet tartalmaz. A képek nagy hatást gyakoroltak a későbbi bibliaillusztrátorokra és ez különösen a német bibliákban fedezhető fel. A Lyonban 1543-ban sok nyelven kiadott verses bibliai összefoglalót ifj. Hans Holbein metszetei díszítik (Historia Veteris Testamenti Icones). Ritka és lenyűgöző német reneszánsz fametszetes könyv az 1540-ben Augsburgban kiadott Der Teutsch Cicero, rengeteg illusztrációval, amelyek közül sokat kifejezetten ehhez a műhöz készítettek. Metszetei nagyon híresek. A kötetben a bibliai jelenetek között az ószövetségi Jób bőrbetegségét is ábrázolták.

A Szentírás könyveit, emblematikus jeleneteit ábrázolja az először 1748-ban, Augsburgban a Klauber nyomdában kiadott *Historiae Biblicae Veteris et Novi Testamenti* című kötet. Johann Jacob Scheuchzer (1672–1733) *Physica Sacra* című műve illusztrált bibliai természetrajz, közel ezer rézmetszettel illusztrálva. A kötet rézmetszetein a fertőző betegek vizsgálata, elkülönítése látható. A betegeket papok vizsgálták és a közösség védelmét szem előtt tartva megállapították a tisztátalanságot, illetve a betegség elmúltát. Vakok, bénák, leprások, megszállottak, más betegségekben szenvedők gyakran bukkannak fel az Újszövetség történeteiben. A betegeket, szenvedőket gyógyító Jézust megörökítő metszetek mellett bibliai gyógynövény-ábrázolások, -leírások egészítik ki a bibliai orvoslás bemutatását. Hieronymus Bock német botanikus, orvos, a „gyógyfüvek atyja". 1551-ben megjelent fametszetekkel illusztrált könyvében részletesen leírja a gyógynövényeket és orvosi hasznukat is részletezi. Bock növényleírásai között található a mandragóra képe színezett metszeten. A mandragóra volt talán az egyetlen mágikus növény, amelyet a bibliai időkben is nagyra becsültek. Prospero Alpino olasz orvos, botanikus részletesen tanulmányozta az egyiptomi és földközi-tengeri növényvilágot. *Az egyiptomi növények könyve* című 1592-ben megjelent munkájában a balzsamfa metszete látható. Josephus Flavius leírta, hogy Jerikó környékén kiterjedt pálma- és balzsamcserje ültetvények voltak. Ezek termését felhasítva, illatos folyadékot nyertek, amelyből kenőcsöt készítettek.

Az ókori egyiptomi orvoslásról a legrégebbi írásos feljegyzések feltárták, hogy milyen hihetetlenül átfogó megközelítést alkalmaztak a fáraók korában a betegségek kezelésére. Ezekben az időkben a tudomány, a mágia és a vallás egy egységet alkotott. Az egyiptológia tudományának legkorábbi forrásmű-

veiben (L. Pignorius: Characteres Aegyptii, Frankfurt, 1608.; A. Kircher: Sphinx mystagoga, Amsterdam, 1676; B. Montfaucon: L'antiquité expliquée, Paris, 1722.) látványos metszeteken ábrázolták a mumifikálást, a sírkamrák falán talált festményeket. Ezek az ábrázolások örökítették meg a gyógyászat ősi egyiptomi istenének, az íbisz (madár) fejű Thotnak, az írnokok, a tudósok és az orvosok istenének a képét. A mumifikálás mélyreható és alapos tudással vértezte fel az eljárást végzőket, a sebészek megismerkedtek a mumifikálás szentséges eljárásával, mielőtt figyelmüket az élőkre irányították volna.

Az egyiptomi orvoslás ismeretanyagát a görögök integrálták, és a hippokratészi orvostannal megvetették az európai medicina alapját. Kr. e. 8. században megszületett Homérosz két eposza, az Iliász és az Odüsszeia, melyben az európai orvoslásra vonatkozó első utalások találhatók. Homérosz Iliászának 1524-es velencei kiadása Aldus Manutius, a neves humanista nyomdászmester, a modern kisalakú könyv és a kurzív betűtípus megalkotójának műhelyében készült görög nyelven. Az időszámításunk előtti 5. században kezdetét vette a gyógyítás istenének, Aszklépiosznak az imádása, akinek tiszteletére gyógyító szentélyeket építettek. A Kr. e. 460 körül született Hippokratészt a modern orvostudomány atyjának tekinti az utókor, az ókorban egyenesen Aszklépiosztól, a gyógyítás istenétől származtatták. Ő volt az, aki Görögországban forradalmasította az orvoslást – elválasztotta azt a filozófiától és a vallástól, ezáltal önálló hivatássá tette. A Corpus Hippocraticum (Hippokratész gyűjtemény) számos betegség legkorábbi és legrészletesebb vizsgálatát tartalmazta. A Gyűjteményben Hippokratész több tanítványának a munkája is benne van, sőt még korábbi hagyományokat

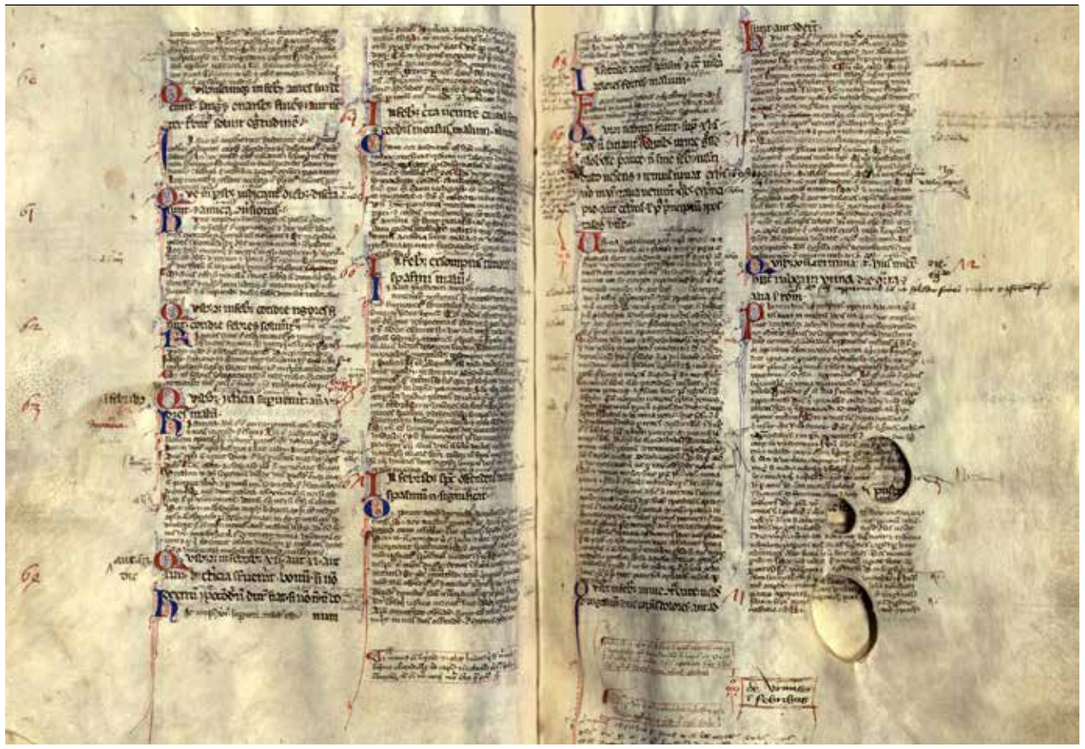

őrző részek is, valamint későbbi hozzátoldások. A Corpus Hippocraticumot kommentárok segítségével többen is felhasználták, elsősorban Galénosz kommentárjaival (Hippocratis Aphorismi cum Galeni commentariis… Strassburg, 1527.)

Az ereszoszi Theophrasztosz (Kr. e. 372–287) nagyhírű filozófus-természettudós volt, Arisztotelész utóda az athéni peripatetikus iskolában. Növénytani művei miatt szokás „a botanika atyjának" nevezni. A De causis plantarum (A növények okairól) a legfontosabb botanikai mű az antikvitásban és a középkorban. Jelentős részt szentel a növények gyógyhatásának, ugyanis a görög botanika az orvostudományból „leválva" lett önálló tudománnyá, eredetileg a gyógyító hatású növények ismeretét jelentette. Nicander (Kr. e. 2. század) görög orvos művében a minden mérgek ellenszeréül szolgáló, bonyolult, hetven összetevőből álló gyógyszer a theriaca és az alexipharmaca leírása található, hexameterekbe foglalva. E két gyógyszer 2000 éven át megőrizte hírét és rangját, bár a név maradt, az összetevők csökkentek, a 19. század végére a theriaca már csak ópiumkivonatot tartalmazott. Pedaniosz Dioszkoridész (Kr. u. 40 k. – 90 k.) görög katonaorvos és szakíró hatszáznál is több gyógyhatású anyagot tartalmazó enciklopédiát készített, mely egészen a 19. századig a nyugati gyógyszerkönyv alapjául szolgált. Ez a munka a legismertebb ókori herbárium.

A római kor hajnalán csakúgy, mint az ókori Görögországban, a vallás és az egészség szorosan összefonódott. A Kr. e. 2. és 1. században Görögország fokozatos meghódítása folytán sok neves görög orvos érkezett Rómába – vagy önkéntesen, vagy rabszolgaként. Galénosz (129–216 k.) az antikvitás legismertebb és legképzettebb görög származású orvosa volt, nagyban hozzájárult egy sor orvosi tudományág kialakulásához, fejlődéséhez, mint az anatómia, fiziológia, patológia, farmakológia, neurológia, valamint a filozófiának és a logikának is kiemelkedő tudósa volt. A kiállításban látható könyvtárunk Hippocrates-Galenus kódexe 1360-ból. Hippokratész aforizmáit és kórjóslatait, valamint Galénosz orvosi rendszabályait tartalmazza Afrikai Konstantin fordításában és magyarázataival. A kódex ismerteti Galénosz belgyógyászati, anatómiai, különösen az ízületekről szóló tanítását, az idegrendszer elváltozásait, megfigyeléseit, a tüdőbetegséget, a lázakat. A kódex fordítója Afrikai Konstantin (11. sz.) bencés szerzetes, a középkor egyik legnevesebb orvostudósa volt, aki az ókori görög- és középkori arab szerzők műveit fordította latinra.

A középkori műtéti technikákat a görög orvosok, többek között Hippokratész és Galénosz írásaira alapozták. A műtéteket gyakran kolostorokban végezték, ahol a szerzetesek növényi alapú érzéstelenítőket készítettek. Könyvtárunkban található

hazánk legrégebbi orvosi kódexe 1330-ból a Compendium medicinae. Hét könyvben, latin nyelven foglalja össze az orvostudomány különböző területeit. A mű szerzője Gilbertus Anglicus (1180 k. – 1250 k.) középkori angol orvos volt. Főleg erről az enciklopédikus munkájáról, az Orvostudományi Kompendiumról ismert, amely valószínűleg 1230 és 1250 között íródott. Ez az orvosi értekezés kísérlet volt az akkori farmakológia, orvostudomány és sebészet legjobb gyakorlatának átfogó összefoglalására.

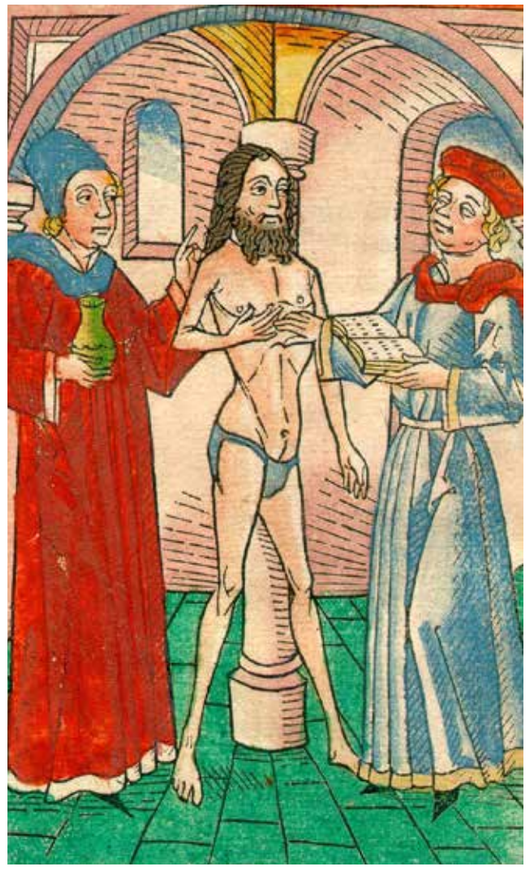

A 11. században a sebészet az arab írások latinra fordításának köszönhetően fejlődésnek indult. Mivel úgy éltek, hogy a jó egészség a négy testnedv (vér, nyálka, epe, fekete epe) egyensúlyban tartásának jutalma, a kor orvosai számára észszerűnek tűnt az a következtetés, hogy a testfolyadékok megváltoztatásával hatékonnyá lehet tenni a kezelést. Ennek az elgondolásnak a mentén végeztek például érvágást, amely a középkorban a leggyakrabban alkalmazott orvosi gyakorlatok egyike volt. Könyvtárunk őrzi Guy de Chauliac (1300–1368) francia orvos-sebész Chyrurgiale c. művének 1440–44 között másolt kéziratát. Chauliac Hippokratész elveit követve, a modern sebészet úttörői közé tartozik. Komoly szerepet vállalt a modern orvostudomány alapjainak megteremtésében, ezért a Sebészet Atyja nevet kapta későbbi kollégáitól. Avignonban tevékenykedett VI. Kelemen, VI. Ince és V. Orbán pápák udvari orvosa volt. Műve, a hétkötetes, latinul írt Chirurgia Magna sok ezer más sebésznek adott inspirációt, és megnyitotta az utat a modern orvoslás kialakulása előtt. 1472-ben másolták azt a német nyelvű kéziratgyűjteményt, amely Lanfrancus – Milánói Lanfranc (1250–1315) olasz származású párizsi sebész, a középkori francia sebészet nagy alakjának két művét tartalmazza. Ezenkívül megtalálható ebben a kódexben több becses mű: Guy de Chauliac „Chirurgia parva"-jának második része, egy anatómiai írás, Konrad von Megenberg népszerű gyógyszeres könyve, sok recept szembaj ellen, sebkezeléshez, rák ellen. Tartalmazza még a francia alkimista Johannes de Rupescissa (1350) elmélkedéseit a kvinteszenciáról. Rupescissa desztillációs kísérletei az általa aqua vitæ-nek, vagy általában quinta essentia-nak nevezett és minden betegség elleni csodaszerként emlegetett felfedezéshez vezettek. A kódex szép példánya a 15. század könyvkötészetének.

Az első önálló európai orvosi iskolának a dél-itáliai salernói orvosi iskolát tartják. Az iskolában az antik orvoslást tanították, elsősorban Galénoszt, Hippokratészt, továbbá arab szerzőket latin fordításban, majd eredeti műveket. A salernói iskola hírnevét egy tanköltemény terjesztette (Regimen Sanitatis Salernitanum, Lipcse, 1493, Velence 1500.), amely laikusok számára készült. Keletkezésének ideje és körülményei bizonytalanok. Valószínűleg az iskola fénykorából származik a 12. századból. A mű egészségügyi, diétás, gyógyszeres és gyógykezelési tanácsokat tartalmaz rímes hexameterekben leírva.

Konrad von Megenberg (1307–1378) a középkori orvoslás egyik legeredményesebb alakja. Több kötetnyi receptgyűjtemény és természettudományi

enciklopédia szerzője. Megenberg korábbi művek felhasználásával írta meg az első német nyelvű természetrajzi munkát a Buch der Naturt (Augsburg, 1475.). A kötet hierarchikus rendben tárgyalja az élő és élettelen természet alkotóelemeit az embertől a csodalényekig, 12 színezett fametszettel illusztrálva. Egyik metszetén a test és lélek gyógyításának korabeli ábrázolása látható.

A reneszánsz szelleme, valamint művelődési, képzési mozgalma, a humanizmus, döntően alakították a medicinát és annak egyetemi oktatását. Az orvosok a humanistákkal egyetértésben kutatták és tárták föl az antik orvostudomány kincseit. Hippokratész és Galénosz munkáinak új, nyelvileg és tartalmilag egyaránt tisztázott fordításai születtek. Hippokratész prognosztikonja és asztrológiája Ábrahám ibn Ezra (1089–1167) középkori zsidó hittudós, Hendrik Bate (1246–1317) németalföldi filozófus és Alchabitius (10. sz.) muszlim asztrológus, matematikus művével egybekötve Velencében 1485-ben készült. Jacopo da Forli (1364–1414) olasz orvos, filozófus, a Padovai Egyetem professzora, aki különösen embriológiai tanulmányairól ismert. A szerző Hippokratész aforizmáinak magyarázatait tartalmazó ősnyomtatvány kötete aranyozott iniciáléval kezdődik.

Avicenna (980–1037) korszakos jelentőségű perzsa orvos és polihisztor *Canon medicinae* című, leghíresebb műve a korabeli orvostudomány enciklopédiája (Velence, 1544.). A mű racionális szemléletével, teljességével és áttekinthetőségével óriási sikert aratott. Latin fordításban nyugaton a 18. századig az orvosképzés alaptankönyve maradt. A fogalmazás tisztasága, az áttekinthető rendszerezés és a kórképek igen alapos leírása avatta a Kánont hat évszázad tankönyvévé.

Az asztrológia nagy szerepet játszott a korabeli orvostudományban, és sok orvos a betege csillagjegye alapján írta fel a kezelést. A kiállításban látható az „Állatövember" metszete Jacob Scholl könyvében (Astrologiae ad medicinam, Strassburg, 1537.). Az állatöv jegyei az emberi testen fejtől talpig, a csillagok és ember közti viszony feltűntetésére. Szemléltető példája a középkor asztrális felfogásának.

A 16. század orvosbotanikusainak (Leonhard Fuchs, Conrad Gesner) munkássága új alapokra fektette a gyógyszerészetet, önálló tudománnyá, s egyben a medicina részévé is tette a botanikát. Theoprastus von Hohenheim (1495–1541) a magát Paracelsusnak nevező híres polihisztor, svájci születésű orvos, misztikus, filozófus nagyon jól ismerte a gyógynövényeket, laboratóriumi jellegű vegyi vizsgálatokat végzett, desztillált, analizált, kísérletezett, előállította a cinket, eredménnyel használta az arzént, az antimont, a higanyt belsőleg is.

Leonhard Thurneisser (1530–1596) német alkimista, orvos és asztrológus. A 16. század egyik legismertebb vándortudósa, a nagy Paracelsus követője. Thurneisser neve valamennyi újkori kémiatörténeti munkában előfordul, így a legismertebb alkímiatörténeti könyv szerzője. A kötet színes miniatűr ábrái a 16. századi gyógyszerkészítés eszközeinek egyetlen forrása.

A reneszánsz medicina a legnagyobb változást az anatómia terén hozta. Johann Dryander (1500–1560) marburgi orvos, 1537-ben kiadott Anatomia…. kötete volt az első legteljesebb fej anatómiai könyv és az egyik legkorábbi anatómiai munka, amely illusztrációkat tartalmazott a szerző saját boncolásai után a tüdőről és a szívről is.

Andreas Vesalius (1514–1564) flamand orvos személyében már az elmélettel felvértezett klinikus és a gyakorló sebész minden tulajdonsága és képessége egyesült. *De humani corporis fabrica (Az emberi test felépítéséről)* című műve mérföldkő az orvoslás történetében. Az emberi test anatómiájának felfedezése

Vesalius: Az emberi test felépítéséről

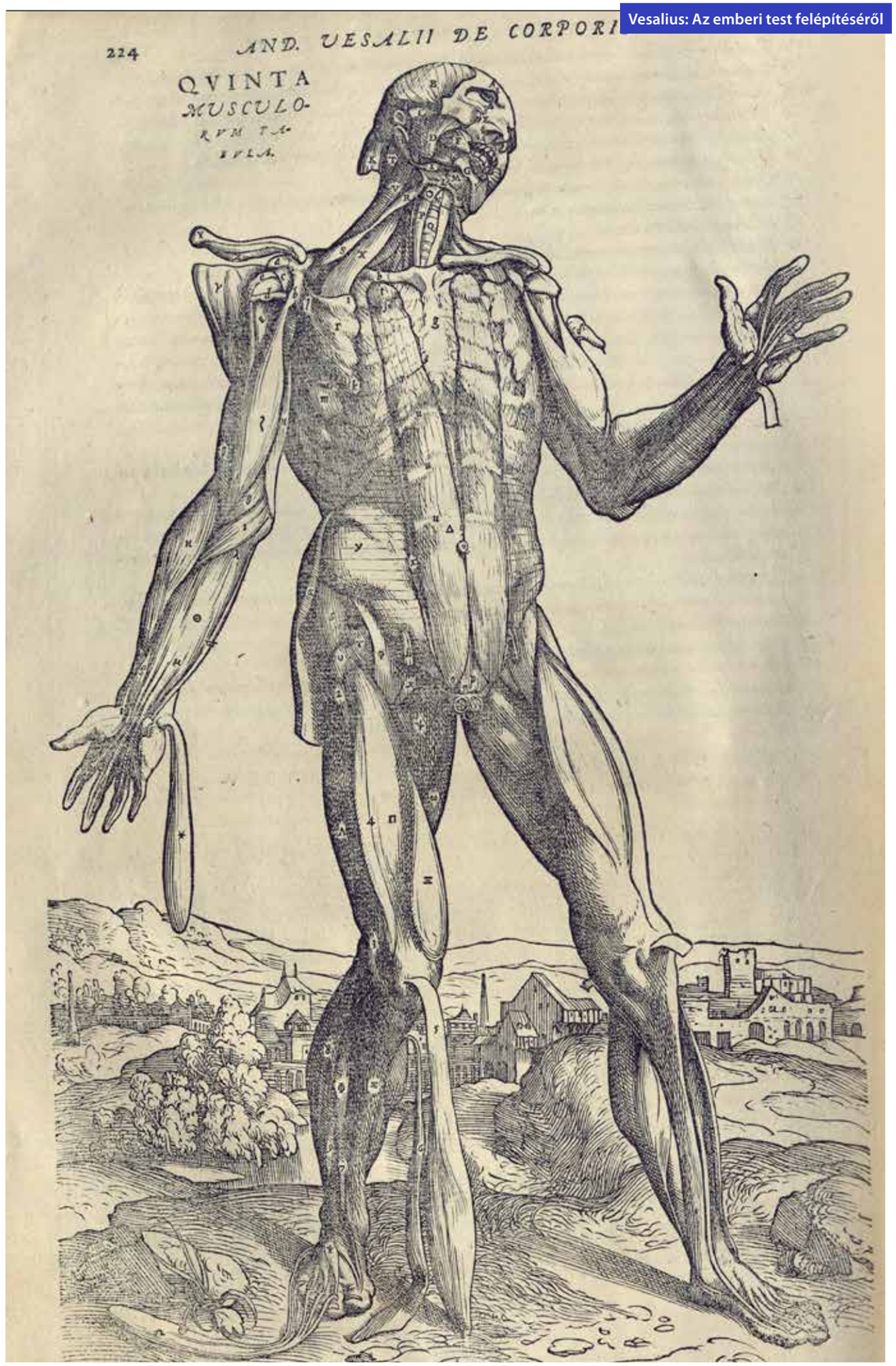

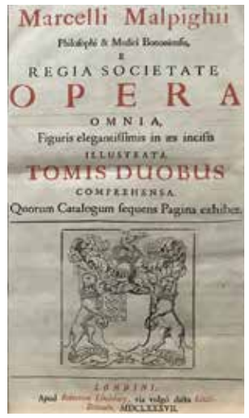

igen nagy lendületet kapott, az addigi ókori klasszikusokon nyugvó elméleteket alapos és a lehetőségekhez képest pontos megfigyelések váltották fel. Vesalius a késő reneszánsz, kora újkori tudományos forradalom egyik meghatározó személyisége. Művének 1555-ös második kiadása az akkor százesztendős könyvkiadás csúcsteljesítménye.

A 17. században az orvostudományban döntő változások zajlottak. Az antik művek tudományos értéküket elvesztve, történeti dokumentumokká váltak. A medicina szempontjából a korszak legfőbb tanulsága az volt, hogy az addig Európában egyeduralkodó antik nedvelmélet nem ad kielégítő magyarázatot a szervezet működésére. A 17. század elején ismertette a kor egyik legnagyobb hatású orvosa, Daniel Sennert (1572–1637) elméletét (Institutionum Medicinae Libri V. Wittenberg, 1620.). Az anyag felépítését a kémiai és fizikai jelenségek oldaláról magyarázta. Úgy gondolta, hogy minden anyag igen kicsi, egyszerű, tovább már nem osztható részecskékből áll. A század másik meghatározó orvosi iskolája, a jatrokémia (orvosi kémiai irányzat, amelynek feladata gyógyszerek készítése) születése. A 17. század eszköze volt a mikroszkóp, amelyet holland szakemberek fejlesztettek ki a század elején.

A század legfontosabb mikroszkópos felfedezése Marcello Malpighinek, a bolognai egyetem anatómiaprofesszorának köszönhető. A mikroszkopikus anatómia vagy hisztológia „atyja”, az anatómia számára új dimenziót nyitott meg. Malpighi összefoglaló műve (Opera omnia… London, 1687.) számos metszetet tartalmaz felfedezéseiről. Róla nevezték el többek között a Malpighi-testet és a Malpighi-edényt, 180-szoros lencséivel felfedezi a tüdő alveolusait és a hajszálereket.

A 17. századi kötetek közül igazi érdekesség Ulysses Aldrovandi (1522–1605) olasz reneszánsz természettudós és orvos *Monstrorum historia* (*A szörnyszülöttek leírása,* Bologna, 1642.) című fametszetekkel gazdagon illusztrált enciklopédiája. A valós esettanulmányon alapuló ábrák mellett számos olyan kép is látható a kötetben, amelyen az emberi képzelet világában született lények szerepelnek. A könyv fametszetein háromfejű sárkány, madártestű asszony, altesténél összenőtt sziámi ikerpár, karok nélküli gyermek és pikkelyes testű tengeri ember is látható.

Thomas Tryon (1634–1703) angol író, a vegetarianizmus korai szószólója. *Az út az egészséghez, hosszú élethez és boldogsághoz* című könyvében kijelentette, hogy a hús számos betegség oka. Élete utolsó két évtizedében huszonhét művet publikált sokféle témában, beleértve az oktatást, a táplálkozást, az alkohol és a dohányzás okozta károkat és egyéb egészségügyi problémákat. Sebastian Christian von Zeidler a prágai egyetem tanára és a porosz császár orvosa volt. A Somatotomia anthropologica… (Prága, 1686.) c. művében található huszonnyolc anatómiai metszet az emberi testet, a magzatot és számos szervet ábrázol. A *Bibliotheca anatomica* (Genf, 1658.) című kötetet két genfi orvos Daniel Le Clerc és Jean Jacques Manget szerkesztette, akit az orvostudomány, a sebészet és a farmakológia területén szerzett ismeretek egyik „nagy összegyűjtőjének” tartanak. Ez az egyik legátfogóbb 17. századi anatómiai értekezés gyűjtemény.

A 17. és a 18. századi orvoslás közötti korszakhatárt lehetetlen meghúzni. A fejlődés, a kibontakozás az előző időszak tudásanyagára, eredményeire épült rá. A 17. századi Thomas Sydenham angol orvos, a kórtörténet módszertanának kidolgozója, az „angol Hippokratész” elgondolásaival komoly hatást gyakorolt a 18. századi orvoslás alakulására (Thomas Sydenham: Opera medica. Genf, 1757.). Bartolomeo Eustachi (16. sz.) olasz orvos, minden idők egyik legnagyobb anatómusa, az emberi anatómia tudományának egyik megalapítója. Nevét viseli a fülben lévő Eustach-kürt és a magzati vérkeringésben fontos szerepet játszó Eustach-billentyű. Az általa készített anatómiai rajzok metszetlapjai közül életében azonban csak néhányat közölt, többségüket több mint százötven évvel halála után találták meg és közölték nyomtatásban (Bartholomaeus Eustachius: Tabulae anatomicae, Köln, 1716.). Giovanni Battista Morgagni olasz orvos, a patológia megalapítója. Munkájának jelentőségét az újfajta szemlélet adta, különösen nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a betegek tünetei és a belső szervi elváltozások között ok-okozati összefüggés van, ennek megismerése segítheti a kiváltó kórok megismerését. (Giovanni Battista Morgagni: Opera omnia, Velence, 1765.)

Pápai Páriz Ferenc az orvoslás és a filozófia doktorának *Pax corporis, azaz az emberi test nyavalyáinak okairól, fészkeiről s azoknak orvoslásának módgyáról való tracta* című műve az első magyar nyelven írt és nyomtatásban megjelent orvosi könyv. Kibédi Mátyus István Marosszék főorvosa az 1792-ben megjelent „Diaetetica” majd kibővítve „Ó és Új Diaetetica” című könyve hat kötetben, a magyar orvosi szakirodalom egyik leghíresebb és legfontosabb darabja, az első magyar nyelvű egészségvédelmi és táplálkozástudományi munka. Az első magyar nyelvű bábakönyv (Henrik Krantz: Bába mesterségre tanító könyv) kiadása Weszprémi István nevéhez fűződik, 1766-ban jelent meg Debrecenben Margitay István nyomtatásában. Hümpfner József orvos 1873–1914 között vezette a Kalocsai Érseki Szent Kereszt Kórházat. *A kalocsai kórház és aggház története* című tanulmányát 1878-ban írta. A kórház alapító érsekeinek, egykori orvosainak, ápolóinak számos korabeli dokumentum, kézirat, levél, fotó állít emléket.

Az időszaki kiállítás az ország egyik legszebb könyvtártermében, Patachich Ádám érsek 18. századi barokk olvasótermében tekinthető meg.

GRÓCZ ZITA
Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár

Az ifjú Petőfi titkai

Petőfi vitathatatlanul a magyar irodalom legjelentősebb szerzői közé tartozik. Közterületek elnevezésében – stílszerüen – utcahosszal vezet minden más írónk és költönk előtt. Remélhetőleg nincsen olyan 6 év feletti magyar honfitársunk, aki legalább egy-egy sort nem ismerne a müveiből. A kétszáz éve született és 26 évet élt költönk életrajzának minden napját ismerjük – vagy legalábbis így gondoltuk tavaly ősszel, amikor megrendeztük az „A mi Sándorunk – Petőfi az evangélikus oktatás útvesztőiben” című időszaki kiállításunkat. Meglepödtünk, amikor kiderült, hogy Alexander Petrovits életének első tizenhét évében mennyi még a vitatott hitelességü információ.

A vallását nem túl szorgalmasan gyakorló költő első életszakaszának legtöbb dokumentumát a magyarországi evangélikusok különböző gyűjteményei őrizték meg, kezdve a kiskőrösi keresztelési anyakönyvnek a szülőhelyvitát kétségtelenül eldöntő bejegyzésétől egészen a legelső versekig. Kiállításunkon Petőfi valamennyi „rendes” iskolájából (tehát azokból az intézményekből, melyeknek beíratott diákja volt) bemutatunk hozzá kötődő dokumentumokat. Olyanokat, melyek arról tanúskodnak, hogy kikkel járt egy iskolába, kik, mire tanították, és időnként még az osztályzatait is láthatjuk. Olvashatjuk első verseit is: a tankönyvébe írt latin rímfaragványtól az iskolai feladatként kapott aszódi búcsúversen át, egészen az első hiteles kéziratig, a selmecbányai Nemes Magyar Társaság – irodalmi önképzőkör – érdemkönyvéből. Kiállításunkon először látható a mindeddig publikálatlan konfirmációi anyakönyv és a pesti szlovák elemi iskola névkönyve, mely egy eddig ismeretlen alma matert illeszt a Petőfi-életrajzba (és egyben elgondolkodtat minket arról, hogy hogyan vált a szlovák anyanyelvű, vegyes nyelvi környezetben szocializálódott Petrovicsból Petőfi, a legismertebb magyar költő.)

A kiállítás rendezésekor gondoltunk azokra is – és látogatóink többségét ők teszik ki –, akiket a dokumentumok fontos, de száraz adatai kevésbé tudnak lekötni. A költő szülőhelyét és evangélikus iskoláit bemutató molinók mellett kiállított iskolapadokon változatos feladatok várják vendégeinket, amelyek segítségével szórakoztató módon ismerkedhetnek meg Petőfivel és fiatalkorának iskoláival. A korszakkal való azonosulást korabeli, felpróbálható ruhák is segítik. Akik a feladatok megválaszolásával elkészítik lyukkártyájukat, azokat maga Petőfi értékeli „legújabb verseivel” egy digitális alkalmazás segítségével. A köztünk élő költőt idézik meg a szülővárosának és egykori iskoláinak mai diákjai által készített videofilmek, illetve a békéscsabai evangélikus művészeti szakiskola tanulóinak versfilmjei. A kiállítás június 11-ig volt megtekinthető az Evangélikus Országos Múzeumban. (Bp. V. Deák Ferenc tér 4.)

DR. KERTÉSZ BOTOND
Evangélikus Országos Múzeum

Kiállítások a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában 2023-ban

Semitae in corde eius…

… szívében zarándokútra készül – időszaki kiállítás a Zarándoklat kulturális évadban a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában 2023. március 21. és 2024. március 21. között

A Pannonhalmi Főapátság kulturális tevékenysége immár lassan egy évtizede egy-egy meghatározott hívószó köré szerveződik. Ez a hívószó az elmúlt négy évben: 2019-ben a Csend, 2020-ban a Vendégség, 2021-ben az Emlékezés, 2022-ben a Megújulás volt. E hívószó jegyében rendezik meg a képzőművészeti, a zenei, spirituális és teológiai programokat, és ehhez kapcsolódik a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárban látható időszaki kiállítás is.

A kulturális évad hívószava 2023-ban a Zarándoklat. A klasszicista teremkönyvtárban, hét tárlóban elhelyezett kiállítás címe: *Semitae in corde eius… szívében zarándokútra készül.*

A kiállítás címét a 84. (83.) zsoltár 6-8. verse ihlette, mely a bencés zsolozsmában, magyar fordításban így hangzik:

Boldog az az ember, aki benned találja erejét,
aki szívében zarándokútra készül.
Ha kiszáradt völgyben jár is,
ott források fakadnak,
a hajnali eső elárasztja áldásával.

Ahogy halad, egyre növekszik ereje,
a Sionon meglátja Istent.

Szokásos, ismert hasonlat, hogy az emberi életet úthoz hasonlítjuk. A vallásos ember zarándokútnak mondja létét, melynek végén az örök boldogság: Isten várja. Az Istenhez vezető út elsősorban belső út, amely a csenden, imádságon át vezet, de lehet külső is. Sajátos belső és külső út egyszerre a zarándoklat, amely során egy olyan helyet, fizikai, földrajzi helyszínt keres fel az ember egyénileg vagy közösségben, ahol, hite szerint „ég és föld” összeér, a föld az éggel találkozik. Ezeket a szent helyeket idézi fel utalás szintjén térképek, metszetek, szentképek, kegytárgyak, ereklyék segítségével a kiállítás, melynek anyagát a Pannonhalmi Főapátsági Gyűjteményekből (könyvtár, levéltár, múzeum) válogattuk.

Restaurálási munka a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárban

Időszaki kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában 2023. március 21. és 2024. március 21. között

… melly jó, ha a gazdagság jók kezében áll;
azok kezében, kik méltók hogy gazdagok légyenek,
mert tudják melly végre kell élni vele.

Kazinczy Ferenc

A kiállítás mottójáról

A minden kulturális és tudományos újdonságra kíváncsi nagy irodalomszervező, ítész, költő és fordító, Kazinczy Ferenc 1831-ben kipróbálta a kor egyik legnagyobb és új technikai vívmányát, a gőzhajót. A kirándulás során – melynek úti eseményeit le is jegyezte – Pannonhalmán, Tatán, Esztergomban, Visegrádon és Vácott járt. Utazása közben, ahogy mindig, egész életében, érdeklődése minden természeti szépségre és az ember által létre hozott művészi alkotásra kiterjedt, a kultúra minden területén: építészet, képzőművészet, zene, irodalom… A tudósításokat eredetileg feleségének, Török Sophie-nak szánta, ám szinte néhány napon belül nyomtatásban bárki, aki érdeklődött, kézbe vehette.

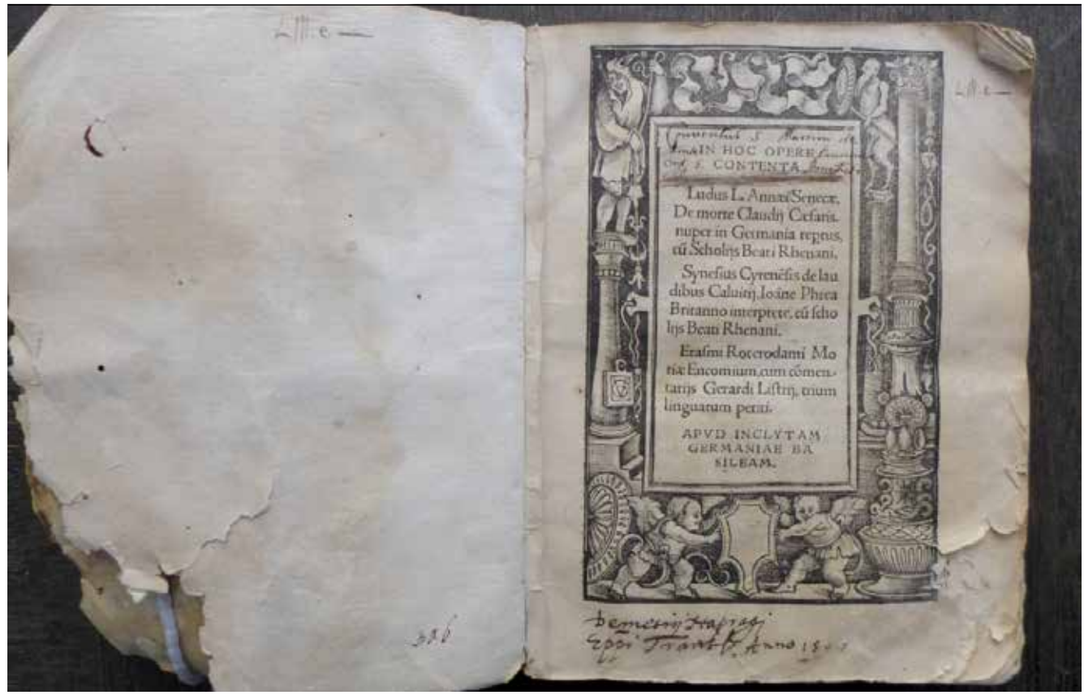

A kirándulás 1831. április 7-én kezdődött és 13-án Pesten ért véget. Innen Pécelre ment, Szemere Pál barátjához. Ott írta le április 21. és 23. között és úti élményeit, és 1831. április 30-án Landerer nyomdájában meg is jelentette. A két héten belül megjelent kötet, ha karcsú is, a kiadást tekintve a magyar könyvkiadás egyik bravúros kötete. A műből három példányt őrzünk a pannonhalmi könyvtárban, az egyik Czuczor Gergely bencés könyvtárából származik.

Kazinczy Pannonhalmán barátját, Guzmics Izidor bencés szerzetest látogatta meg. Megtekintette a kertet és az apátság épületegyüttesét, így a könyvtár új épületét is. Leírja az épület méreteit, megítéli Joseph Klieber szobrait és a mennyezeti, Pallas Athenét (Minervát) ábrázoló freskót. Arról is szól, hogy milyen könyveket látott a gyűjteményben.

„Negyedfél napot tölték a' nékem felejthetetlen helyen, 's a' sok hol vígan, hol bölcsen töltött órák után, ideje volt megtekinteni a' Monostor nevezetességeit is. … A' Bibliothéca' palotája nagy és magos. Hossza a' palotának 12 öl; szélessége 7., 's ebből éjszakra 's délre egy-egy cabinet nyilik. … A' palota, melly a' Monostor' éjszaki szárnyát foglalja el, hármas ablaktól kap világítást nyugot felől, 's a' két cabinet felett három kissebből, 's így épen nem setét. Közel a' hármas ablakhoz a' belépő maga előtt látja Szent-Istvánt, az Alapítót, 's Ferenczet, a' Feltámasztót, márvány polczozaton… Mind a' két szobor a' Bécsi képelő Academia' Directorának Klieber Józsefnek igen értelmesen gondolt, igen ügyesen dolgozott munkája… Klieber azon nemben is mere valamit, mellyben magát nem gyakorlá; egy Minerva a' plafondon neki dicsőséget nem szerez…. A' tiszteletünkre méltó 's nagyon méltó Szerzet, itt és leányházaiban, százezer kötet könyvnél többet bír. Jele ez, melly jó, ha a' gazdagság jók' kezében áll; azok kezében, kik méltók hogy gazdagok légyenek, mert tudják melly végre kell élni vele." Kazinczy útirajza – 19. századi nyelvezete ellenére – élvezhető, követhető, érdekes olvasmány.

A kiállításról

A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár a nemzeti kulturális vagyon része, gyűjteménye jelentős része „régi könyv"; muzeális, védett dokumentum. A *Világörökség* címet birtokló Pannonhalmi Főapátság épületegyüttesében elhelyezkedő könyvtár hozzátartozik a világ kulturális örökségéhez is. Gyűjteményében számtalan régi könyvet őriz, melyek az évszázadok során elhasználódtak, esetleg valamilyen fizikai hatásra megsérültek.

A pannonhalmi könyvtár különleges gyűjtemény, tehát különleges gondozást igényel. A könyvtár fontos feladatának és küldetésének érzi, hogy a gyűjteményében fennmaradt kulturális kincset a 21. század kihívásainak megfelelve, korszerű informatikai háttérrel a nemzet és az egész emberiség számára méltón megőrizze, feltárja, gyarapítsa és közvetítse. Ennek érdekében az állományát folyamatosan gondozza, a történelem folyamán többször szétszóródott könyvgyűjteményt anyagi lehetőségei szerint rekonstruálja, és gondoskodik annak fizikai védelméről. A muzeális gyűjtemény vagyon- és tűzvédelme a könyvtár egész területén megoldott, a fizikai állagmegóvásról (preventív általános állományvédelem és egyedi restaureáltatás) folyamatosan gondoskodnak.

Ahogy az embereknek, úgy a tárgyaknak – könyveknek is – vannak orvosai, ők a restaurátorok. Egy régi könyvhöz, értően, avatottan, érdemben csak komoly irodalmi, történelmi, kultúrtörténeti ismeretek birtokában szabad közelíteni. De egy több száz évvel ezelőtt pergamenre írt, természetes alapanyagú festékekkel színezett-díszített, fatáblás, bőrkötéses könyv konzerválása vagy javítása komoly fizikai, kémiai, sőt biológiai ismeretet is követel. A kiállítás azt a könyvmentő munkát kívánja bemutatni, melyet támogatók-pályázatok segítségével a könyvtáros és a restaurátor együtt végez, hogy ezeket a muzeális köteteket még a további századokban is megcsodálhassák az érdeklődő látogatók.

ÁSVÁNYI ILONA
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Bél Mátyás Notitiájának kritikai kiadása

Bél Mátyásnak, a 18. század első felében élt jeles magyar polihisztornak a legnagyobb műve a „Notitia Hungariae novae Geographico-Historica" vagyis az „Új Magyarország földrajzi-történeti ismertetése" címet viselte, melyben a tudós szerző vármegyénként mutatta be hazája korabeli állapotát.

A Notitia azonban a szerző életében csak részben látott napvilágot: öt kötet 1735 és 1749 között megjelent, tíz vármegye leírását tartalmazta, a többi kéziratban maradt fenn. A kéziratban maradt részek kritikai kiadása 2011-ben kezdődött el, a VII. kötetet május 18-án Egerben, a Főegyházmegyei Könyvtárban mutatták be.

A rendezvényen Ternyák Csaba egri érsek köszönetet mondott a szerkesztőknek, akiktől – mint mondta – rendkívüli elkötelezettséget kíván a kötet kiadása. A főpásztor idézte Bél Mátyásnak Eger város ismertetéséből a Giovanni Battista Carlone tervei alapján épült püspöki rezidenciáról szóló hosszabb leírását. Rámutatott, hogy neki köszönhető, hogy megismerhetjük gróf Erdődy Gábor Antal püspök tevékenységét, természet és madarak iránti szeretetét.

Tóth Gergely történész, az ELTE Természettudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, a kötet szerkesztője kiemelte, hogy Bél Mátyás nagy kapcsolati hálóval rendelkezett, kérdőív segítségével gyűjtötte az adatokat az egész ország területéről. Sokrétű művével, melyben egyszerre van jelen történelem, földrajz, növényvilág, állatvilág és néprajzi adatok, a nyugati tudományossághoz akart felzárkózni. Bíznak abban, hogy fordítás útján helytörténészek, családfakutatók számára egyaránt segítséget nyújt a Notitia.

Képek: Federics Róbert/Szent István Televízió
Tv-s anyag linkje: https://youtu.be/j0zChtCuuFw

A kötetet Horváth István, az Egri Főegyházmegyei Levéltár igazgatója mutatta be. Kiemelte, hogy a szerző a központi és a megyei állami szerveknek szolgáltatott a természeti viszonyokra, a gazdálkodásra és a népességre vonatkozó adatokat.

A teljes Bél Mátyás életmű egy körkép a korabeli magyar tudományosságról. – mondta a Szent István Televízió kérdésére Tóth Péter történész-levéltáros, a Miskolci Egyetem címzetes egyetemi tanára, aki a kötetben a jászkun kerületek leírását vállalta magára. A történész korábban Bél Mátyásnak az Alsó-magyarországi bányavárosokról szóló leírásának fordítását készítette el.

Bél Mátyás rendkívül adatgazdag leírásait a magyar és a szomszédos országok történettudományai mellett a régészet, néprajz és irodalomtudomány képviselői már eddig is nagy haszonnal forgatták.

Az érdeklődők nemcsak a kötetről szerezhettek ismereteket, hanem a Bél Mátyás munkásságát bemutató kiállítást is megtekinthettek az idén 230 éves Főegyházmegyei Könyvtárban. A kiállítás kurátora Benei Bernadett, a Főegyházmegyei Levéltár munkatársa, a most bemutatott kötet egyik szerzője.

A tárlat, mely számos különlegességet tartalmaz, október végéig látogatható a könyvtár barokk termének nyitvatartási idejében.

PAP ILDIKÓ
Szent István Rádió

Egyszer volt konferencia margójára...

Tanulmánykötet készült Csáky Károly Emmánuel és Hanauer Árpád István püspökök tiszteletére

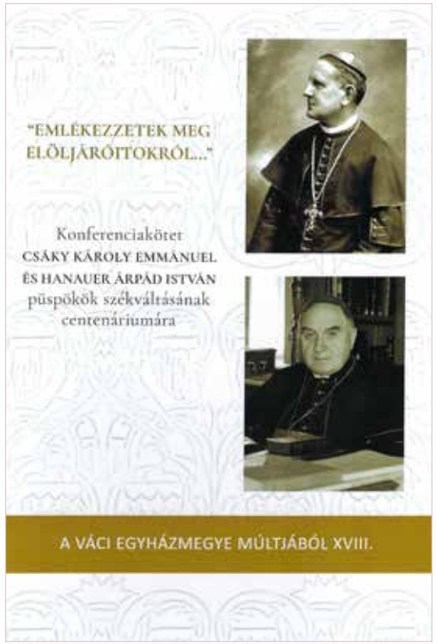

„Emlékezzetek meg elöljáróitokról, akik Isten szavát hirdették nektek. Gondoljatok életútjuk végére, és kövessétek őket a hitben. Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké." (Zsid.13,7-8.) Szent Pál zsidókhoz írt levelének sorai voltak 2019 őszén tartott Csáky Károly Emmánuel és Hanauer Árpád István püspökök székváltására emlékező centenáriumi rendezvények vezérgondolatai. Az egyházmegye gyűjteményei akkor egy tudományos konferenciával tisztelegtek a két egyházfő gazdag és gyümölcsöző főpapi szolgálata előtt.

Az elhangzott előadások hosszú idő után végre a Váci Egyházmegye támogatásának köszönhetően, nyomtatásban is megjelenhettek. A kiadvány bemutatójára 2023. február 2-án került sor a Kolping-házban, ahol Dr. Varga Lajos segédpüspök, gyűjteményi prefektus, a kötet lektora mutatta be a tanulmánygyűjteményt. A kötet által felölelt korszak nagyon érdekes, izgalmas időszaka mind a magyar, mind az egyháztörténelemnek, melyet számos jelentős, sorsfordító hazai és nemzetközi esemény alakított. Elég csak az első világháborúra, az őszirózsás forradalom és tanácsköztársaság időszakára, a trianoni békediktátumra vagy a második világháború kitörésére gondolni. Csáky Károly Emmánuel és Hanauer Árpád István püspököknek ott és akkor kellett megoldásokat, válaszokat találni a kor kihívásaira. Püspöki nagyságuk épp ebben a helytállásban mutatkozik meg leginkább.

A kiadvány szerzői különböző tudományterületek irányából vizsgálják a két főpásztor munkásságát. Dr. Klestenitz Tibor a korszakban robbanásszerű fejlődésének induló sajtó kihívásaira adott reakcióin keresztül mutat rá Csáky és Hanauer püspökök modern, nyitott gondolkodására. Akik meglátták annak szükségességét, hogy a katolikus sajtónak mindenkihez szólnia kell, olyan szakmai színvonalon, hogy valódi ellenpólusa lehessen a világi sajtónak. Felismerték, hogy az egyháznak haladnia kell a korral és használnia a tömegkommunikáció vívmányait. Mindezt nem csupán szavakkal, hanem tettekkel és példamutatással is igyekeztek előmozdítani egyházmegyéjükben.

A korszakban akár a fent említett katolikus sajtómozgalom pártolásában, akár a különböző jótékonysági egyesületek, lelkiségi mozgalmak létrejöttében, terjesztésében egyre hangsúlyosabb a nők szerepvállalása. Dr. Frauhammer Krisztina *„Krisztusban szeretett leányaim!" – Csáky Károly püspök nőknek írott elmélkedése* című tanulmányában rávilágít azokra a 19. századtól jól dokumentálható folyamatokra, melyek során az egyház kiemelten fordul a nők pasztorációja felé. A fellazuló, átalakuló társadalmi-, vallási-, gazdasági keretek és az átformálódó értékrendszerrel szemben egyre fontosabb hely jut a nőknek a katolikus, keresztény értékek megőrzésében, továbbadásában.

Ha Frauhammer Krisztina írását, matematikai terminussal tételnek neveznénk, akkor Ondi Alex tanulmányát, mely a Váci Egyházmegyében működő oltáregyesületek történetét, kialakulását vizsgálja, hívhatnánk akár bizonyításnak is. Hiszen az oltáregyletek és a hozzájuk szorosan kapcsolódó egyházmegyei örökimádás terjesztésében rendkívüli hangsúlyt kap a nők egyházi szerepvállalása. Az egyesület történeti összefoglalóját olvasva azonban kirajzolódik a tanulmány igazi fókuszpontja: az az Eucharisztiát és Jézus Szentséges Szívét mélyen tisztelő, rendkívüli főpásztori lelkiség, amely aztán kisugárzik az egyházmegye hitéletének katalizátoraként az egész 20. századra, megtartva azt a történelem viharos időszakaiban is.

Történelmi sorsforduló megjelölést joggal alkalmazhatjuk az 1918–19-es évre. A háborút követő radikalizálódó politikai események során 1919-ben hatalomra kerülő proletárdiktatúrát és annak egyházellenes intézkedéseit a Váci Egyházmegye utolsó arisztokrata származású főpásztora, Csáky püspök már nem élte meg. Molnár Dávid tanulmánya ennek a rövid, de annál eseménydúsabb időszaknak egyházpolitikai eseményeit és azok egyházmegyére gyakorolt hatását mutatja be.

A kötet következő tanulmányában Köteles Fanni restaurátor a váci Püspöki Palotában őrzött, országosan is ritkaságnak tekinthető ún. „ősgaléria" kutatásairól és restaurálásának folyamatáról ír, melyet gazdagon illusztrál. A magyar egyházi és világi főrendek arcképcsarnokát felvonultató 17–18. századból származó, 133 darabos, egyedülálló képsorozat Csáky püspök hagyatékából maradt fenn. Érdekesség, hogy a hagyaték, és így az „ősgaléria" első felmérése épp a tanácsköztársaság idején történt, államosítási céllal.

A kül- és belpolitikai események miatt, az ezer sebből vérző Váci Egyházmegyét XV. Benedek pápa Hanauer Árpád István veszprémi irodaigazgatóra bízta. „Ministrare non ministrari." Szolgálni és nem kiszolgáltatni magunkat másokkal – ezek voltak az új megyéspüspök jelmondatának szavai, melyek áthatották egész szellemiségét, papi és főpásztori munkásságát. Dr. Lénár Andor tanulmányából megismerhetők kinevezésének különleges körülményei, főpásztori életútjának fontosabb állomásai, egyházkormányzati intézkedéseinek súlypontjai, melyekkel megújulást hozott az egyházmegye számára.

Hanauer püspök az egyházmegye válságkezeléséhez szükséges egyházkormányzati és lelkipásztori válaszokat az egyházmegye papságával egységben próbálta megtalálni. Ezért 1921-ben, majd 1930-ban egyházmegyei zsinatot hívott össze. A kötet záró tanulmányában Dr. Völgyesi Levente a zsinati jogalkotás több évezredes egyházi hagyományait, intézményi előzményeit tekinti át, hiszen Hanauer püspöknek ezen egyetemes szabályokat kellett a helyi viszonyokra alkalmazni.

A konferencia egykori mottója „Emlékezzetek meg elöljáróitokról…", most a kötet címén keresztül hívja az olvasót, hogy lapjait forgatva visszatekintsen a 20. század első felének katolikus életére. Történelmi távlatból szemlélve a kor nehézségeit, kihívásait és benne a két példaértékű főpásztor életét, útkeresését és válaszait. Az emlékek tükrében pedig felismerhetjük: „Jézus Krisztus ugyanaz tegnap, ma és mindörökké…"

VARGA-KOHÁRI MÁRIA
Váci Egyházmegyei Könyvtár

Gyászhír

Mély megrendüléssel kaptuk a hírt,
hogy életének 82. évében,
2023. május 23-án váratlanul elhunyt
Boda Miklósné dr. Szepes Zsuzsanna
Szinnyei József díjas könyvtáros, a Pécsi Egyetemi Könyvtár (később Janus Pannonius Tudományegyetem Központi Könyvtára) osztályvezetője (1960–1998), a kaposvári Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Könyvtár Tanszékének vezetője (1998–1999), a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola Könyvtára (1999–2012) és a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár korább igazgatója (2001–2012), a Magyar Könyvtáros Egyesület Baranya Megyei Szervezetének alapítótagja és titkára (1974–1982), az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének tiszteletbeli tagja (2012–2023).

Temetésére
2023. június 16-án
13.30 órakor került sor
a Pécsi Köz-
temetőben.

Emlékét szeretettel
és a legnagyobb
szakmai tisztelettel
őrizzük!

Kedves Zsuzsa,
nyugodj békében!

Egyházi Gyűjtemények Konferenciája

Kecskemét, 2023. július 3–5. – a könyvtári szekció programja

július 5. szerda

szekcióülés
KECSKEMÉTI REFORMÁTUS INTERNÁTUS DÍSZTERME
(HORNYIK J. KRT. 4.)

**„És máskülönben hogy van dolgotok,
Tudom, sokat kell fáradoznotok.”
(Petőfi Sándor: István öcsémhez)**

8.45–9.00 **Igei gondolatok** – VARGA NÁNDOR elnök-lelkész (Kecskemét)

9.00–9.20 BÁN MAGDOLNA gyűjteményvezető (Kecskeméti Református Egyházközség Könyvtára és Levéltára)
Ami összeköt minket – Egy gyülekezeti könyvtár jelene és jövője

9.20–9.40 KÁDÁRNÉ ZSOLDOS EDIT igazgatóhelyettes (Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium – Hódmezővásárhely)
A Hódmezővásárhelyi Református Egyházi gyűjtemény alapítása

9.40–10.00 OSZLÁNCZI KRISZTINA főigazgató (EKKE Tittel Pál Könyvtár – Eger)
Modern könyvtár barokk környezetben – EKKE Tittel Pál Könyvtár

10.00–10.10 **kérdések**

10.10 – 10.30 **kávészünet**

10.30–10.50 BALOGHNÉ VIDA IRÉN könyvtáros (TTRE Tiszántúli Református Egyház-kerület Közgyűjteményei – Debrecen)
KönnyűSERrel: periodikumok nyilvántartásának modernizálása a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárában
(A SER modul bevezetése és az eddigi tapasztalatok)

10.50–11.10 VIOLÁNÉ BAKONYI IBOLYA könyvtárostanár (Csokonai Vitéz Mihály Református Gimnázium és Kollégium Könyvtára – Csurgó)
„Estve siralom, reggel öröm…”: hírek a Csokonaiból

11.10–11.30 SCHILDE RENÉ történész, régikönyves könyvtáros (Dunántúli Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményei – Könyvtár, Pápa)
Petőfi200 – Múlt és jelen találkozása a DRETGY Könyvtárában

11.30–11.50 BÁLINT ÁGNES elnök (Egyházi Könyvtárak Egyesülése elnöke, Tiszántúli Református Egyházkerület Közgyűjteményei)
„Ember tervez…?” A stratégiai munkacsoport beszámolója

11.50–12.00 **kérdések, lezárás**

Minőségi adminisztráció – a minőség csak adminisztráció?

2023. szeptember 19.

Őszi szakmai napunkon szeretnénk meggyőző példákat mutatni és a gyakorlati műhelyfoglalkozások által tapasztalati tudást is átadni arról, hogy a minőségirányítás kötelező törvényi előírásának eleget tevő dokumentumok elkészítését lehet olyan szemléletben is végezni, hogy azok ne csak halott betű, hanem megelevenedő életté legyenek, a munkaközösség kreativitását, rugalmasságát, szakmai munkájának átütőbb kommunikációját segítsék elő. Az EKE tagkönyvtárai közül a kisebb könyvtárak számára is szeretnénk a minőségirányítási munkában új impulzusokat, ihletet és támogatást adni, és ebben tagságunk egyetlen már minősített könyvtárára is támaszkodni fogunk.

Meghívott előadóink

BAJNOK TAMARA
OSZK KI, Könyvtári Minőségfejlesztési Osztály, osztályvezető

JUHÁSZ RÉKA
OSZK KI, Könyvtári Minőségfejlesztési Osztály

KÁZSMÉR ÁGNES
Tiszaújvárosi Művelődési Központ és Könyvtár, könyvtárvezető

MOLNÁR GEORGINA
Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, igazgatóhelyettes

BERTA GYULÁNÉ
Tóth Menyhért Városi Könyvtár és Közösségi Ház, Mórahalom, igazgató